

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Et lætentur omnes qui sperant in te, inæternum exultabunt, & habitabis in
eis. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

armis spolandum ita describit, ut uniuersa distribuenda & dispergenda afferat, in quibus ille confidebat. Sic & Oseas. x. similem iniquitatum multitudinem describens, diuisione eos perituros denunciat, dicens: Vitis frondosa Israel, fructus adequatus est ei, sed in multitudinem fructus sui multiplicauit altaria, iniqua ubertatem terrae suae exuberavit simulachris, diuisum est cor eorum, nunc iniqua apestissime hunc uersum exponunt: Quid enim multiplicatio altarium sed in multitudinem fructus sui significat, nisi illud: Israel creuit in multas ciuitates, & tot sibi altaria erexerunt: iuxta illud Hier. ij. Sed in numerum ciuitatum tuarum, erant dii tui Iuda. Qua diuisione mox sibi accelerat dispersionem, dum unaquaeque pars alterius optat ruinam, quo sua solius statuat.

Est ergo sensus, multis modis sunt impij, multas superstitiones & Idolatriae & eorumdem nostri seipos quoque diuisi, sicut Pharisei & Saducei, eorum impietas, amisso concordiae robore. Quae si uera sunt, uidetur Ecclesiae imminere gradus persecutio. Quae si uera sunt, uidetur Ecclesiae imminere gradus persecutio. Imminet Ecclesiae gradus persecutio.

Imminere gradus persecutio, ueluti in tot sectas diuisa, membris sibi misere pugnantibus, uehementi conuassatione minatur ingentem ruinam, non tamen tot altaria, quot ciuitates, sed pene quot capita, adeo perijt fraternam charitatem, sine qua quicquid uiuatur, Idolatria sit necesse est, quia non quae ritur id quod dei est, quo fit, ut omnium sacerdotum & religiosorum, populorumque speciosas conuersationes, posthabita charitate (sicuti nunc est Ecclesiae facies) recte appelles multitudinem impietatum, sed in quam & diuisi sunt pietatum. Multitudo impietatum.

Et dispergentur prope diem unusquisque, ut Isaia. liij. In uiam suam, sicut nobilissime (ut dixi) uulpes Samsonis figurant, uulubus disunctis, caudis igne coniunctis.

Quoniam irritauerunt, hebraice: Amaricauerunt te. Diximus praeter ceteris peccatis, hoc maxime urere & exacerbare & amaricare, quo id omittitur quod praecipuum est, & aliud sit uelut melius, quod non est praecipuum: Auen scilicet, ipsa inobedientia, Idolatria, operatio iniquitatis. Ideo Propheta eis tribuit, quod irritant & amaricant deum. Quod & alij Prophetae faciunt, ubi domum Israel, amaricatricem, exasperatricem, irritatricem, exacerbatricem (ut dictum est) appellant. Exacerbatur deus.

Notandum uero quod nomen, impietatum, hoc loco aliud est a uocabulis praecedentibus, non enim Auen aut Rescha, sed ~~uul~~ pescha hic ponitur quod generale nomen est ad omnem transgressionem, Isaia primo: Filios enutriui, ipsi autem spreuerunt me, id est, peccauerunt in me, seu transgressionibus suis spreuerunt me. Vnde & Hieronymus trāstulit sed in multitudinem scelerum eorum, Quae autem sint illae transgressiones in specie, superius recensuit, dicens: Non uolens iniquitatem tuam. Vult enim his omnibus, multis modis eos peccasse, transgressos & praeruaricatos esse, ita ut etiam irritarint deum, dum ei placere sibi uiderentur. Quae multitudo impietatum non modo dicitur, quod sed in praedicta in multas diuisi sunt sectas, sed quod quaelibet quoque secta his multis modis peccet, quos in septenario praedicto descripsit.

Et laetentur omnes qui sperant in te, in aeternum exultabunt, & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum.

Omnia hæc unus uersus i hebræo habet, beatus Hiero, sic: Et lætenti omnia qui sperant in te, in perpetuum laudabunt, præges eos, & lætabuntur in te quod uariant nomen tuum. Vbi noster gloriabunt, pro lætabuntur dixit. Sed hæc constans illorum possit ubiq; haberi differentia.

Affectu uerborum ex hebræo fonte petenda constans differentia

Quatuor affectu uerba hic uidemus cummulata, lætari, sperare, exultare, differunt difficile est hoc inuenire, q; rari sint hij affectus & ardui, nec nullo modo cogniti & docibiles. Hoc unum certu est, iuxta psalmi totius sensum, laetari eum de gaudio & securitate cordis, nō quæ in remotione malorū exterrorū (ubi patientia regnat proprie) sed in remissione peccatorum, puritate & sinceritate conscientie (ubi spes regnat) habentur. Hoc enim egit, ut doceret, quæ iusti & pijs fieret, scilicet, misericordia & timore dei, nō operibus iniquitatis quærunt gaudere & lætari, sed nō omnes recte quærunt, ideo nec inueniunt. Quare hæc uersum in duo diuidamus, ut sit uelut tautologicus, id est hoc, quod dicit: Et lætetur oēs qui sperant in te, in æternum exultabit & habitabis in eis. Cum isto: Et gloriabunt in te, qui diligunt nomen tuum.

Vide nāq; hos lætitiæ affectus opponere potissimū in hys poete autem id est, operatoribus iniquitatis, seu (ut frequētius transfertur) doloris, q; uerbum est, hæc idolatria & operum species sit labor stultorum, qui affligit eos, & tristes reddit, nuncq; autem uere lætificat cor, sicut dicit Mal. iij. Et q; d' emortuum, quia ambulauimus tristes coram dño. Et Isa. lviij. Ieiunauimus, & non aspexisti, humiliuimus animas nostras, & nescisti, & cætera p. totū cap. i. tulum cum sequēte, late hæc miseriam tractantia.

Vis ergo scire ubi sit uera cordis lætitiæ? Lætentur, inquit, qui sperant in te, Stat hæc diffinitio certa & sententia firma, nō in operibus, non in rebus ullis, sed in spe pura, cor hominis lætatur, præter quam spem, q; quærat aliud de lætari, sudabit multum, frustra q; laborabit: Sed & cum hæmorrhoidia Euāgelica, substantia in medicos cōsumpta, peius habebit, sicut cōtigit, ijs qui conscientia perturbata, huc illucq; discurrūt, nunc hos, nūc illos cōsultentes, nunc hæc, nunc illa facientes, omniaq; tentantes, quo cor suum quierent: Spem uero quæ sola quietat, quam & ipsi apud seipsos habere possunt, non quærunt. Ad has carnis ficinas cooperantur mendacij magistri, dum imprudenter docent opera, satisfactiones, indulgentias, peregrinationes, & falsas tradunt consolationes, & similibus negotijs in tenebris ambulantibus seducunt, sicut hodie est illorum omnium nullus numerus.

A sola spe requies.

CUM VERO spes ista per Psalterium toties doceatur, digrediemur hoc loco paulo fusius, ut semel pro oibus uim & modum spei cognoscamus: Sunt enī hæc trepidis & pusillis cōscientijs scitu necessaria ualde.

Desperationis origo.

Igitur sicut impatiētia, tristitia, confusio, proprie, & primo non pueniunt ex multitudine uel magnitudine afflictionū aduersitatū malorum quorūcunq; sed potius ex affectu talia exhorrescente, & cōtraria pspira, iucunda, gloriosa, appetente insipienter: Ita desperatio, tristitia spiritualis, confusio perturbata conscientia, non pueniunt proprie, & primo ex multitudine & magnitudine peccatorum, sed ex affectu potius peccata exhorrescente & copiam bonorum operum, iusticiæ, salutis, quærante insipienter.

Prior pars

*Nec presumē
dū nec despe
randum.*

peccant: Sciētes in neutro horum eis esse siue latādum, seu tristādum, ut
sciant esse dona dei, aut donorum dei ablationem, ipsi uero in ipso dante
harent. Hoc est quod Prouer. xxiiij. Septies cadit iuitus, & resurget, im
ro corrūet in malum, id est, nō resurgunt, sed desperationis malum in carnis
Si enim speras uel sperares, qm̄ bona egisses, multo magis tunc sperandum
quando mala egisti, ne dicatur tibi illud psal. xliij. Cōfitebitur tibi cum bene
ceris ei. Et illud: In tempore tentationis recedunt, neue addas iniquitatem
per iniquitatem & inobedientia blaspheamiam. Vnde uehementer meo
dum est, ne cōtingat impijs utrunq; malum, q; sicut deo latari & gloriari
uidentur, qui gloriam & prospera omnia habent, cum reuera nō in deum, sed
in eius dona, prospera scilicet cōfidant, sicut probat tentatio: Ita & in dō
sperare se q; fortissime putant (præsertim hoc nostro tempore periculoso
& laruis operum occupatissimo) qui sancte, religiose & (ut uocāt) obseruante
etiam uiuunt, cum uere in suā sanctitatem ignorātes sperent, ut prohibita
mortis, ubi cum ad iudicium uenerint, confidentiusq; moriuntur, q; sibi cōfident
sunt bonæ uitæ, qua fiducia in deum sperant (id est, spem ueram pessurdat)
fiet eis sicut illi, qui super truncum in aqua natātem pedem posuerit, & subito
ruit, in pfundum: seu sicut Isaias, xxx. de eis, dicit: Propterea erit uobis iniquitas
hæc, sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniā dum saluo
non sperat, ueniet contritio eius.

*Spes que in
meritis est,
nulla est.*

Igitur sicut patiētia quæ in prosperis est, nulla est, ita spes quæ in meritis est,
nulla est. Atq; q; facile aut possibile est patientiam habere in prosperis, tam fa
cile est spem habere in meritis, utrobq; enim periculum est, illic ne securus sa
perbiat, hic ne iusticia inflatus timorē dei (id est, exercitium spei) possideat.
Patiētia siquidem est, non nisi in aduersis esse, ita spei natura non est, nisi in
peccatis esse. Facienda ergo peccata, ut sperare ualeamus: Absit, abunde iam
assunt, quæ fecimus, & in quibus nati sumus, ut spei magnum sit certamen
aduersus illa, quando nec opera bona sunt, nisi peccata coram deo. Crudelis
itaq; deus, qui omnia nostra damnat: non, sed inæstimabilis dei misericordia,
ut se nobis cōmunicaret, & fiduciam nostrā a nobis tolleret (quæ uicē aduer
satur eius misericordiæ) dedit legem, qua cōclusit omnes sub peccato, ut omni
um misereat. Ro. iij. Quia ubi nō est lex, nec peccatum: ubi nō est peccatum,
nec misericordia: ubi nō est misericordia, nec salus: ubi non est salus, nec deus:
Atq; ita uirtus peccati, lex, uirtus autē legis, misericordia: uirtus misericordiæ,
spes: uirtus spei, salus: uirtus autē salutis, deus, per Iesum Christum dominum
nostrum, qm̄ ipse est deus saluos faciēdi, & dñs deus exitus mortis, psal. lxxvij.
Lex siquidem operatur nobis peccatum, misericordia operatur (id est, implet)
legem, spes misericordiam, salus spem, deus salutem, & omnia in Christo: Ita
descendit salus a Christo deo usq; ad peccatum, & nos a peccato ascendimus ad
salutem usq; in Christo homine. Ex his hoc sequitur: Sicut in temporalibus,
bona ideo danā deo, ut per ea deum magis discamus colere, sperare, & amare,
ubi uitio nostri affectus sit, ut difficilius & minus, immo facilius & magis in
aduersis colatur, speretur, ametur: Ita in spiritualibus bona gratiæ & merita do
nantur a deo, ut p ea in deum sperare abundātius doceamur: Et ecce uitio no
stri affectus in illa præsumētis, sit, ut minime oīum per hæc speret, sed facilius
in peccatis sperare cōtingat: Ita ut diuinæ bonitati necessariū uisum fuerit, eri
gere crucem, & p eius prædicationē saluos facere credentes, stultos, & peccato
res: repro

*Facienda non
sunt male ut
speremus abū
de iā a sunt.*

reprobare uero sapientes & sanctos: ut. i. Cor. i. dicit: Nos predicamus Christi crucifixum, Græcis quidem (id est, sapientibus) stultitiam, Iudæis uero (id est, & stultis) uirtutem dei & sapientiam, & cetera ibidem pulchre.

Quo circa, sicut periculosissimum est hominem in prosperis semper relinquere, aut nunquam aut rarissime discit diligere deum, ita magis periculosum est relinquitur qui hominem in multis meritis & gratiis dei usque ad mortem, quia uix unquam discit in deum sperare: Proinde sit dei misericordia, ut non modo cadat in perturbationem conscientie, sed etiam, si sunt crassioris duritiae, aliquando in opus manifestatum peccati, scilicet, fornicationis, aut similis sceleris: tantaque cura illos deus seruire cogitur, ut contra misericordiam suam eos ad misericordiam perducatur, & per peccatum a peccato liberet.

sancti cadunt
dei misericordia
in scelera
certa.

Verum hæc insolita sunt multis, obijcerent fortassis: Ergo tamen modo peccatum est & bona profusa omittenda: seu (ut Apostolo quoque eadem docenti obijciebat) faciamus mala, ut ueniat bona. Videmur enim sic dicentes, uiam aperire peccati & bona prohibere, uelut noxia ad salutem. Respondemus.

Bona opera non modo non prohibent, sed maxime commendantur istis uerbis, & peccata optimo magisterio penitus tollunt, dum ab intra bona procedunt, & peccatum intus occidere docent. Solus enim affectus ille (serpentis antiqui caput) oculissime & subtilissime carnalis (qui istis operibus confidit, & spei, quæ est in dei solius misericordia, contentiosissime resistit) conterendus, eruendus, per dendus est: Et intelligendum, quod si bona uita acta non fuerit, non ideo desperetur, nec ideo speretur, quia acta sunt: At illud difficile, hoc autem difficilius, quia in illo pugnatur solum contra peccata, in hoc autem simul contra bona opera & peccatum, id est, affectum presumptionis in bonis operibus.

Opera bona non
prohibentur,
sed maxime
commendantur.

Affectus consueti
dedi in opera
perdendus.

Nam cum dico patientiam non subsistere in rebus prosperis, nunquid ideo res, potestatem, pacem, uitam damno, cum sine his non uiuatur & sint dei optimi bonæ creaturæ: Minime, sed affectum illorum damno, ita ut res ipsæ quando cogantur uocabulo se indigno uocari: ut quod uana uocantur apud Eccl. celsitatem, & spina in Euangelio per Christum, sine omni suo uitio, sed ob alterius uanitatem, ut Ro. viij. Apostolus dicit, sub qua ingemiscit subiecta, non uolens. Ita & hæc optima opera impiorum, cum sint dona dei, quibus nonnunquam alij uiuantur, & ipsi perduntur, sine suo uitio, sed illorum contagio uocantur, Auen. iniquitas, idolatria, inobedientia: Ita de illis Moses Deuto. xxvij. In uelamine uultus sui loquitur: uxorem duces, & alius dormiet cum ea, domum ædificabis, & non habitabis in ea, plantabis uineam, & non uindemias eam: Et alia quæ plurima in hunc modum, quo eis laborem, alienis fructum prædicat futurum: Quid enim aliud ibi statuit, quam facere quidem eos bona, sed quibus ipsi puniuntur alij uiuantur: Ex quibus illud dissoluitur argumentum quorundam, quo modo opus extra gratiam factum sit peccatum, ut dare elemosinam, subuenire egenti & similia: Quasi uero Christus ignoret prophetare, & uirtutes facere in nomine suo, & audire uerbum suum, esse bona, quæ tamen damnaturus pro iniquitatibus, dicit: Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem, Matthæi. vij. Aut si meretrix ornatur auro & gemmis, necesse sit illam non in his quæ bona gerit peccare, Igitur alijs prodesse possunt impij & bona facere, sibi nequaquam: deus potius per illos operatur, qui operatur omnia in omnibus, etiam in malis.

Res aliquando
indignostibi
uocabulo
uocantur.

Quod opus extra
gratia factum,
sit peccatum.

*Spei obiectū
est deus.*

Hæc omnia, hoc probantur firmamento, q̄ una omnium sententia, *scilicet* sit uirtus Theologica, non nisi solum deum habens pro obiecto (ut uocatur)

Deus autem bonitas est & misericordia nostra, nobis promissa: Vbi quædam in aliud q̄ promissam misericordiam (id est, deum) sperat, iam præsumit, autem

sa spe: Idem facit qui simul cum meritis (ut beatus Augustinus sentit) sperat, tunc non super omnia amatur: Ita nec in eum potest sperare cū alio quoque

*Theologica
uirtutes, qua
re dicantur.*

quia non super omnia speratur in eum, sed ne credi potest in eum cum alio modo diuinum obiectum, subiectum, operatorem, opus, artem, modum

tenentes. Hic enim sponsus, cum sponsa, secreta cubilis capit, solus, cum spon

ubi in cæteris operibus per filias Hierusalem, aut sodales res geruntur, cæter

*Spes non est
apparitum.*

omnes claudicant in duas partes, Baal suum colentes cum deo. Denique quoque probantur hæc dicta, q̄ spes sit rerum non apparentium, sicut fides &

charitas, Ro. viii. Spes quæ uidetur, non est spes, quod uidet quis quid sperat, sicut qui credit quod uidet, quid credit? Qui diligit quod uidet, quid diligit

nihil profecto, nisi carnale spectrum longe q̄ inferius deo, id est, non rem, sed laruam. At qui in opera sua sperat, uidet, tenet, habet, sentit, in quo nitatur

non in pmissorem inuisibilem, insensibilem, incomprehensibilem, quæ uerbo solo audiuit sibi significari. Arduissima, asprima, durissima sunt hæc carni

stræ, quia mors eius in his regnat.

*Cantica canti
corum noli=
ptati contra=
ria prorsus si
gnificant.*

Proinde quæ in Canticis de sponso & sponsa, uelut lasciuo, & de hominum carnali amore dicuntur, immo & omnia quæ inter sexum maris & femine

etiamnum geruntur, non significant, nisi extremæ contraria uoluptatibus il

lis: Nempe, fidei, spei, charitatis perfectissima opera, hoc est nomen, & infernum: sicut ibi dicit: Fortis ut mors dilectio, & pura sicut infernus amulatio.

Et iterum: Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam, si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Quæ de libidinis ardore intelligi nequa q̄ possunt.

*Autores my=
sticæ Theolo=
giæ falluntur
& fallunt.*

Multi multa de Theologia mystica, negatiua, propria, symbolica moluntur & fabulantur, ignorantes, nec quid loquantur, nec de quibus affirmant, neq̄ enim quid affirmatio aut negatio sit, aut quomodo utra fiat, nouerunt: Nec

possunt commentaria eorum citra periculum legi, q̄ quales ipsi fuerunt, talia scripserunt, sicut senserunt, ita locuti sunt: Senserunt autem contraria negatiue Theologiæ, hoc est, nec mortem, nec infernum dilexerunt: Ideo impossibile fuit, ut non fallerent tam seipsos, q̄ suos lectores. Hæc admonēdi gratia dicā

*Vite moribus
Theologus nō
scientia.*

uelim, q̄ passim circumferuntur, tum ex Italia, tum Germania Commentaria Dionysij super Theologiam mysticam, hoc est, mera irritabula, inflaturæ & ostentaturæ seipsam scientiæ, ne quis se Theologum mysticum credat, si hæc legerit, intellexerit, docuerit, seu potius intelligere & docere sibi uisus fuerit, uiuendo immo moriendo & damnando sit Theologus, non intelligendo, legendo, aut speculando.

Rursum illud Apostoli Ro. v. obijcitur: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uero spem, spes autem non confundit. Hic certe Apostolus, spem in merita collocare uidet, ita ut hinc magister Sententiarum cum uniuerſa Theologorum turba, diffinitionē spei amplectant illā: Spes est cæca expectatio p̄mij ex meritis pueniēs. Neq̄ enī aliā spem illi habēt, nisi quæ est in meritis. Ex qua sententiā qd aliud potuit seq̄, q̄ ruina uniuerſæ Theologiæ, ignorantia

Ignorantia Christi & crucis eius, & obliuio (ut apud Hieremiam queritur) dei
dicitur inueniuntur. Quid autem nobis ad hoc dicent, q̄ fidem, spem, charitatem
quibus consistuntur infusas esse uirtutes & principia omnium bonorum? Neq̄
enim etiam ipsi merita ante charitatem fieri dicunt: Tum cum charitate simul
infundi spem & fidem constanter asserunt, ergo eorum quoq̄ sententia, non
spem ex meritis, sed merita ex spe, puenire certum est, & in spem diffinientes,
uertunt hanc sententiam sibiq̄ contradicunt, spem ex meritis producentes.
Deinde quid ad Apostolum dicent, cum ille patientiam opus tribulationis po-
nat? At quis sine spe rolet quicq̄ tribulationis? desperans enim non ad pa-
tientiam, nec ad probationem, nec ad gloriationem in tribulatione peruenit
unq̄, sed contra peior fit tribulatione semper, ut Matth. vij. De domo super
harenam edificata Christus docet, cuius ruina magna fit, irruentibus uentis &
fluminibus. Quod & de semine q̄ supra petram cecidit, significat, quod na-
rum oriente sole aret, ut qui in tēpore tentationis recedunt; unde spem in prin-
cipio tribulationis adesse oportet. Sed & illud uide, spes solum ex meritis pro-
uenit: nullus ergo peccator sperabit, sed solus iustus: Quis tum ad pœnitenti-
am cōuertetur? ubi erit iustus, si nullus peccator pœniteat? At quo modo pœ-
nitebit nisi speret misericordiam dei? An dicendum est morituro peccatori:
Abstine a te, noli sperare, nō habes merita, ex quibus tibi spes possit prouenire?
Hoc iam esset non theologizare, sed diabolizare, huius enim tunc potissima
uox est: Noli sperare, quia cares meritis, cū in morte sit prima, summa, optima
oium, spei officina, & ipsa mors spei sit artificiosissima opatrix. Falsissima ergo
est diffinitio ista spei, & potius cōstetor me nō intelligere uerbum Apostoli,
q̄ eam diffinitionem spei admittam ex ipso formari.

*Spes non ex
operum meri-
tis, sed merito-
ria opera
ex spe.*

*In morte pa-
rrta spei offi-
cina.*

Delyrabo itaq̄ meo sensu, primum, certum est gratiam, id est, fidem, spem,
charitatem non infundi, nisi peccatum effundatur simul, hoc est, peccator non
iustificatur, nisi damnetur, non uiuificatur, nisi occidatur, non ascendit in cœ-
lum, nisi descendat ad inferos, ut habet tota scriptura. Quare in gratiæ infusio-
ne necesse est esse, amaritudinem, tribulationem, passionem, sub quibus gemit
uerus homo, suum occalum agerrime ferens. In qua tribulatione, si patiens sit
& expectet operantis manum, & gratiam sibi infundentem, probatus est, &
obtinebit spem, fidem, charitatem, quæ hoc negotio infundunt, quod fit, quo-
ties nobis, nostraq̄ uoluntati contraria contingunt, & eo magis, quo magis
contraria. Iste inq̄ est modus, non modo primæ gratiæ infundendæ, sed & cu-
iuslibet eius sequētis augmenti. Semper enim magis ac magis crucifigitur ue-
tus homo, expelliturq̄ peccatū, ingrediēte semper magis ac magis gratia usq̄
ad mortem, iuxta illud Apostoli, xxij. Qui iustificatus est, iustificetur adhuc,
& qui mundus est, mundetur adhuc. Et Ioannis, j. gratiam, pro gratia accipi-
mus, & iuxta Paulum Ro. j. iustificamur ex fide in fidem, transferimur de cla-
ritate in claritatem, imus de uirtute in uirtutem, psalmo, lxxxij. Ita de spe in
spem proficisci recte dicemur.

Perpicuum ergo est Apostolum, non tam loqui de spe ipsa obtenta, q̄ de
certitudine cordis in spe, dum homo post tribulationem & infusionem spei
(q̄n sibi sine spe uidetur esse) sentit se sperare & credere & diligere, tūc enim gu-
statur q̄ suauis sit dñs: Et incipit hō elurire & sitire magis pati, q̄ spem maiore
operetur tribulatio, quare necesse est fidem, spem, charitatem esse in cuiusli-
bet boni operis & passionis initio, & in post opus & passionem, ea quæ latuit
fit manifesta

*Aliud spes ob-
tenta, aliud
certitudo con-
dis.*

fit manifesta, ut qui probati sunt, manifeste fiant. Quo modo Iob probatus
& Abraham, ut cognoscerentur etiā sibi ipsi & certi fierent se credere, sperare
id est, cognoscere te feci: ut Aug. exponit. Oportet enim non modico
sperare, diligere: sed etiā scire & certum esse se credere, sperare, diligere
in abscondito tempestatis, hoc post tempestatem agere, sic & Petrus docet
fatagere, ut per bona opera certā faciamus uocationem nostram, quā aliter
esse aut fieri bonum, & aliud nosse bonum esse uel factum. Non lectus
sanguinum & dolosus si irritatur, inuenit uir sanguinum & dolosus, quā
suauis & simplex uidebatur etiā sibi ipsi: Ita crux operatur in his qui
& probatur ad finem usque, spem solidam (id est, incipit, auget, & prodegit, &
tam ac cognitam facit) In his qui non sustinent, sed reprobis inueniuntur, sicut
ab initio, desperationē impotētissimam. Hinc Taulerus homo dei, & omnia
ac familiariorē, quā post tribulationis probationem, Hāc sane spem Apostolus
hic, produci dicit, probatione, sicut & filij patrem carnis dulcius amant, post tribulationem
qua uerberati sunt: Ita carni contraria uoluptate, sponsus sponfam suam amat
Christus: nempe post amplexus, amplexus uero ipsi, mors & infernus. Hic
Hic uiget & regnat sacramentū illud magnum; Erunt duo in carne una, Chri-
stus & Ecclesia, uere magnum, quia durissimum, sed suauissimos produens fru-
ctus, prolemque deo simillimam, opera pro suis inculcata, quia sic uitis purgatur,
ut fructus plus afferat. Quod si de quolibet gradu spei uerum est, ex probatione
eam fieri, quāto magis de perfecta hoc dicere & sentire credendus Apostolus,
quæ multis ac diuersis tribulationibus emergit.

Videamus nunc uerba Apostoli, qui spem uocat opus probationis, probatio-
nem patientiæ, patientiam tribulationis, quæ magister nimis expressit, cum ap-
pellauit merita, ex quibus provenit spes, aut certe non satis intellexerunt me-
rita illa. Actiua sane uita, in qua multi satis temere cōsidunt, quam intelligunt
quoque per merita, nō producit nec operatur spem, sed præsumptionem non se-
cus ac scientia inflat. Ideo addenda est uita passiuā, quæ mortificet & destruat
totam uitam actiuam, ut nihil remaneat meritum, in quo superbus gloriatur.
Quo facto, si homo perseveret, sit in eo spes, id est, discit nihil esse, in quo gau-
dendum, sperandum, glorificandum sit, præter deum. Tribulatio enim, dum a no-
bis omnia tollit, solum utique deum relinquit, neque enim deum potest tollere,
immo deum adducit, ablati autē cunctis, etiā operibus bonis ac meritis, si hic
sustineamus, deū inuenimus, in quo solum fidimus, ac sic spe salui facti sumus.
Quo circa operarij sancti, & si tota fiducia dicant se confidere in deum, ubi ta-
men uita eorum actiua (quæ tota uirtus eorū est) cœperit tentari, uel despectu
coram hominibus, uel turbine conscientiæ coram deo, statim deficient, ostenduntque
se magis in uitam suam præsumpsisse, quā in dei misericordiam sperasse.
Cum nulla actiua talis sit, quæ corā deo satis, immo etiā quæ corā hominibus
in finem usque, grata sit oībus, iuxta illud: Non intres in iudiciū cum seruo tuo,
quia nō iustificabitur in cōspectu tuo omnis uiuēs. Sola uero passiuā uita pas-
sissima est, ideo & spem & gloriā operatur, atque in hoc oportet nos cōformari
imagini & exemplo Christi, regis & ducis nostri, qui per actiuā quidem uitam
in cœpit, sed per passionem cōsummatu est, oībus scilicet, operibus eius, tam
multis rā magnificis, adeo in nihilū redactis, ut nō solum corā hominibus sit cum
iniquis

*Crux spes so-
lidā operatur*

*Quando deus
dulcissimus.*

*Actiua uita
& merita nō
operatur spem,
sed potius pas-
siua.*

*Oportet ut
ducem nostrū
Christū in pas-
sione sequa-
mur.*

IN PSALMUM V
De spe & passionibus.

...quis separatis, sed & a deo derelictus. A deo scilicet omnia a nobis auferenda sunt, nec optima dei dona, id est, ipsa merita, reliqua sint, in quibus fidamur. *Homo uere purus & sanus.* *Crucifixio spiritus uere Christiani.* *Spes & patientia quid sint.* *Nota.*

... spes purissima in purissimum deum, tunc demum homo uero purus & sanus. Quod negotium uarijs agit tribulationibus & multis sane doloribus, maximis autem, ubi ad extremum decus spei incipimus propinquare, id est, ablationem bonorum operum, & bonae in uita nostra conscientiae. In certamine enim uel ualitudinis uel honoris ablationibus, non tam spes, quam patientia contra impatientiam & hominem pugnat, ut in quibus homo sic exerceatur, ut ea nunquam reditura discat patienter contemnere. In his uero conscientiae procellis & meritorum ruinis, spes ipsa pugnat contra desperationem & ferre contra seipsam, immo contra deum, quae sentit sibi iratum, sicut ei quae nihil bonorum meritorum habet, & quibus non possit, & tamen cogatur carere, quod miserrime discit uel spiritum & expansum cum Christo, dinumerat omnia opera eius. Ita ut spem, recte quispiam possit patientiam, seu patientiam in culpis sustinendis appellare. Sicut enim contra patientiam, possit spem corporalem seu spem in ferendis peccatis. Quid enim aliud est in conscientia, & de desperatione tentari, quam culpas non remissibiles sentire, deum nolle propitium fieri, omnia opera bona funditus corrumpere. Et tamen si perseueret homo, & contra spem in spem speret, probatus inuenietur, & hac tribulatione meritis exutus, spe induetur & coronabitur inconfusibili corona in aeternum. Non enim uere iratus est deus, nec culpas irremissibiles uult, sed tentat nos, an magis in misericordiam suam puram, quam in nostra merita speremus.

Homo uere purus & sanus.

Crucifixio spiritus uere Christiani.

Spes & patientia quid sint.

Nota.

Expertis fidelibus haec cognoscunt uerissima esse.

Nostri uero iustitiam suorum crucem, decepti uerbo magistrorum, quando spem ex meritis prouenire dicit, quae illi operant intelligunt. Apostolus uero tribulationes, id est mortificationes & cruces operum. Vide ergo, quam longe simus progressi a uera scientia spei, unico uerbo magistrorum imprudenter intellecto, fecitque hic error infinitas conscientiarum carnificinas, forte & aeternas damnationes. Dum enim per opera, spem & pacem studuerunt inuenire, quarentibus autem resisteret obuia tribulatio, uel conscientiae, uel corporis, uera scilicet officina spei, Ipsi eam non agnoscentes & repellentes, cum aliam inuenire non possent, necessario desperauerunt, nec mirum, quarebant enim spem, uia qua itur ad praesumptionem, & impediti, seu, ut Oseas dicit, Septa hac eorum uia spinis, nec intelligentes hoc impeditum, esse ueram uiam ad spem, defecerunt. Hinc illa turba hodie, infirmorum, pusillanimorum scrupulorum & inconstantium in omnibus uis suis. Non enim ideo tentaris, desperatione seu turbibus conscientiae, ut ad operum fiduciam curras, sed contra ab opere auocaris, quia spiritualissima, & si acerbissima, haec pugna est, intra se solum cum solo deo consumanda, sola spe sustinente & expectante, deo quae causam totam commendante, deumque contra deum uincente: sicut iacob Gen. xxxij, cum deo solus luctatus scribitur & uicisse eum, ac ideo in eodem loco benedictionem ab eo accepisse, cuius nomen non licuit scire, unde & Phanuel eum locum appellauit, dicens: Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

Quod si cui permittitur uia praesumptionis prospere ire & in operibus suis crescere, sine hac tentatione, quo ueniet forte non ipse in desperationem, sed desperatio in ipsum: quia deum non nouit, nec didicit in his consilijs & operibus suis mirabilem,

Iam uidere

Sententia Ciceroniana, non est christiana.

Iam uidere licet quid illa sententia ualeat Ciceroniana, quæ celebris est, quæ bene actæ uitæ, recordatio iucundissima est; uerū quidē, sed simul plebs quo iucundissima, nō hoc Christianus sapiat, cui potius cōscientia uita bene facta (id est, ad nihilū redacta) iucundissima est, ut qui gloriatur in dño gloriatur. Iob, q̄ cū dixisset, nec em̄ reprehēdit me cor meū in omni uita mea, cū non det gloriari, sed timens iudicē suū deprecatur. Nec Paulus, j. Cor. iij. Nihil cōscius sum, sed nō in hoc gloriatus sum, Non Hier. ix. Non gloriatus in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & nō gloriatur diuitijs suis, sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum minus, qui facio misericordiam & iudiciū, & iustitiā in terra, hæc enim placet mihi, ait dominus. Non ergo in dona dei quæcūq; in terra, hæc enim placet in prophetis dicitur) sed in ipsum deū donatōrē credendū est, sperandū, fructum. Hoc uoluit psal. cxv. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax, & excessus iste, tribulatio fuit, in qua homo eruditur, q̄ uanus mendaxq; sic omnis homo, qui non in solū deū sperat. Homo enim, homo est, donec fiat deus, & spera solus est uerax, cuius participatione & ipse uerax efficitur, dum illi uerax habet spe adhareret, redactus hoc excessu in nihilū, quo enim perueniat, qui sperat deum, nisi in sui nihilum. Quo autē abeat, qui abit in nihilum, nisi eo uideatur, uenit autē ex deo & si in nihilum, quare in deū redit, qui redit in nihilum. Non enim extra manū dei quocūq; cadere potest, qui extra se ipsum omnemq; creaturam cadit, quam dei manus undiq; complectitur. Mundū enim pugillo coarctat, ut Isaias dicit, Per mundum ergo ruit, quo ruit? utiq; in manū dñi dei, sic iustorum animæ in manu dei sunt, quia extra mundum sunt, uis oculis insipientium perire, sicut lapillus si per aerem aut aquā ruat, non etiam per terrā ruet. Operosi uero & speciosi iustitiarū, qui suis opinionibus illusi, id tantum quarunt uniuersis iustitijs suis, ut crescant & pingues ac magni sint, nullo modo uolentes nihil, sed magnū aliquid fieri, quo ueniēt: nempe in suū nihil redacti, nec tamen in deū perducti in æternum peribunt.

Non in dona dei, sed in deū confidendū.

Redeundū nobis in nihilum nostri.

De sc̄to Hilarione.

Scio uero q̄ multa ex sacra scriptura, ac patrum dictis, sanctorumq; legendis opponi his possint. Rursum scio, q̄ periculose intelligant, si non ad hæc regulam intelligant, cum omnia pro hac sententia faciant. Vnum tamen profero, exempli gratia; Legimus, diuo Hieronymo autore, dixisse sanctū Hilarionē ad animam suam, cum timeret mori; Egredere aīa, quid times? nonaginta tribus annis Christo seruiuisti, & mori times? Hæc si ita intelligat locutus, q̄ in opera uitæ suæ sit confusus, intelligetur potius in infernū q̄ in cœlii uisse. Cur non illud sancti Agathonis quoq; inspicitur longe contrariū: qui triduo in cœlum oculis intentus timuit, & a discipulis interrogatus, cur timeret & non confideret in uitam suam bene actam. Respondit: In ueritate timeo, scio quidē me seruasse mādāta dei quantum potui, sed alia sunt iudicia dei, alia hominum. Sed & ipse Hilarionis timor idē arguit, si enim opera sibi satis fuissent, nō timuisset, ideo aliam coactus est querere anchoram fiducia suæ, & ex præteritis donis dei sibi datis, dei misericordiam sibi præfigere. Non enim segniter ad spem mouet, uel præteritorū uel præsentū beneficiorū dei memoria sibi collata, immo radius est uultus dei & signū bonū super nos, fidem & spem accedens: sic filij Israel iussi sunt operū dñi, & eductus ex Aegypto, memores esse, ut Renato eorum ore laude dei, non perirent, ut Isaias dicit.

Anchora Hilarionis.

Nulla ergo

Nulla ergo sunt merita: Cur tot præceptis Christi & Apostolorum docemur
bona operari, seminare, edificare aurum, argentum, gemmas &c. Respondeo
hoc est quod dixi, plurimos falli falsa operum bonorum intelligentia, uere enim
bona opera sunt facienda, & arbor spiritus suos fructus ferre debet: de quibus
Gal. v. scribitur. Sed illud Christi non intelligitur Ioan. xij: Nisi granum fru-
menti in terrâ cadens mortuum fuerit, ipsum solum manet: Si autem mortuum
hæret fructum multum afferet. Et Ioan. xvj. Omnem palmitem in me ferentem
fructum purgabit, ut fructum plus afferat. Hæc enim mortificatio & purgatio
(quæ fit in fidei & spei & charitatis) facit, ut homo operibus suis exu-
tus, discat in solum deum fidere, & opera bona facere, iam non sibi, tanquam meri-
ta, quibus premium querat, sed gratuito & libero, spontaneoque affectu placen-
di deo, nihil in ea fidens, sed per ea in gloriam dei seruans: sicut dicit Math. v
lucet lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra bona opera, & glorifi-
cent patrem uestrum, qui est in cælis. Qui isto modo bona operantur, non si-
bi, sed deo tanquam instrumentum dei operantur, nihil in his sibi arrogant, solo
deo contenti, in quo sperant, qui non sic operantur, similes sunt sanctorum uiro-
rum, adeo necesse est superstitionem fieri ex omnium sanctorum uita, nisi patre
cælestem in his didicerint glorificare. Recte ergo dicit: Vniuersæ uitæ domini
miseri cordia & ueritas, id est, tunc opera fieri bona, quando ipse solus ac
totaliter ea facit in nobis, ut operis nulla pars ad nos pertineat. Quare hic tibi
sit Canon, ubi scriptura præcipit bonum opus fieri, sic intelligas quod prohibeat te
facere bonum opus, cum id non possis. Sed ut sabbatum deo sanctifices, mor-
tuus sis ac sepultus, sinasque deum in te operari. Ad hoc autem non peruenies,
unquam, nisi per fidem, spem & charitatem, id est, per tui mortificationem & om-
nium operum tuorum. Sunt itaque merita, & nulla merita in nobis, sunt, quia do-
na dei sunt & opera ipsius solius, nulla sunt, quia non plus de illis possumus
presumere, quam ullus nouissimus peccator, in quo nondum aliud operatur de-
us. Ita sumus, sumus, manemus omnes coram deo æquales semper, ut pereat
inflatura unius aduersus alterum: iuxta illud Pauli. i. ad Cor. iij. Quid habes
quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? No-
ta uerbum, qui inflatur & gloriatur donis dei, idem facit, ac si dicat, se non ac-
cepisse, ubi ergo reliqua est inæqualitas: Nusquam: sicut ibidem dicit: Quis te discer-
nit? id est, quis te meliorem alijs declarauit? q. d. nullus.

*Vere bona
opera sunt sa-
cieda affectu
placendi deo,
non tanquam no-
bis meritoria*

*Solus deus &
totus & tota
liter bona no-
stra opera sa-
cit.
Canon præce-
pti de bono
opere.
Merita sunt
& non sunt.*

*Oes coram deo
æquales.*

*Diuini iudicij
æquissima
æquitas.*

*Omnibus dicit
deus.*

K mus

mus. Ipse est enim in multitudine simplicitate æqualis, in æqualitate inæqualis, in sublimitate infimus, in excessu profundus, in intimis extremus, & ediuerso: Sic in infimis potens, in potentibus infirmus, in stultis sapiens, in sapientibus stultus, breuiter omnia in omnibus. Sed hæc dicta uolo, extra pias aures eorum, qui ueritate offenduntur, quia in his infelicibus questionibus nunquam didicerunt.

Dicet adhuc pusillanimis & infirma conscientia: quid si non possim sperare, atque ita sentiam meam inuincibilem desperationem? Dicemus & nos, nec sic desperandum, etiam si te desperare sentias. Non est desperatio, quæ non uult doletque se desperare, sed est spei tentatio, omnium tentationum sine omnino dubio grauissima, quæ mox & simul secum inuoluat summum & æternum odium dei, blasphemias, maledicta & omnia inferni mala (quæ non licet homini in summam, benedictam, & gloriosam maiestatem. Quid ergo facies, hoc scilicet primum agnoscas id te meruisse, & hoc peccatis tuis debitum: ubi pro densus oportet, gratulorque ac laudans, hanc infirmitatem & tentationem feram, tanquam saluberrimam fatis factionem pro peccatis tuis: iuxta illud Eccle. x. si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, ne dimittas locum tuum, quia curatio faciet cessare peccata maxima; id solum cures, ut odio, blasphemis, desperationi, quantum potes, non concedas, sed uel unico extremo gemitu remurmures: ac iuxta Isaiam scias, quod lignum fumigans ille non exstinguet, nec calamum quassatum confringet. Dicam unum temere & libere: Non sunt deo propiores ulli in hac uita, quam hi osiores & blasphematores dei, sed nec gratiores nec amiciores filij. Atque hic in uno momento plus fati fit pro peccato, quam si multos annos peniteas in aqua & pane. Ita uerum est, in morte (ubi hæc tentatio uiget) posse Christianum breui momento, omnia peccata soluere & euolare, si prudenter agat in eo negotio, hic regnat gemitus ille inenarrabilis. Ro. viij.

Spei tentatio, est desperare bonorum.

Consiliū optimū pusillanimis.

Nota uerū & altū.

Pro spe omni uita orandū

Secundo id agas tota uita, ut pro spe ores, sic tamē ut non recuses dei uoluntatem in hac infirmitate tua ferre usque ad mortem, dicēs cum principe ac domino tuo: Tristis est anima mea usque ad mortem, Sic autem orabis, ut non dubites futuram tibi spem a deo dandam. Nam qui te orare uoluit, immo qui te docere orationē hanc sine tuo studio uoluit, ideo uoluit, quia exaudire te proposuit. Itaque dilata patienter feras, dandam uero non diffidas, suo tempore ueniens ueniet, & non tardabit, interim contra spem in spem sperandum est. Habebis uero ad hoc uirgam & baculum dei, qui te sustentet & cōsoletur, nempe ipsum præceptum dei primum & maximum omnium: Non habebis deos alienos præter me, in quo, credere & sperare & diligere deum, non monemur, hortamur, allicimur tantum, sed sub omnium maxima pœna & culpa iubemur (hoc enim est deum habere). Hoc autē præcepto, nullis peccatis solueris, quin omnibus præponderat peccatis. præsertim cum eo tempore, huius præcepti seruandi & implendi assit occasio: neque enim si omnium aliorum præceptorum peccata fecisses, idque multis modis, tantum peccasti, quantum si hoc momento contra primum hoc præceptum desperes. Nam hoc esset iam deum directe negare, quod horrendum est cogitare. Quis enim deo suo in faciem dicit: Tu non es deus? immo quis audire potest? & tamen desperas hoc dicit ardentissimo & æterno affectu. Vide se sibi idem dicere tentatus, immo non nihil idem dicit uel quod uerius est, patitur id in se dici a diabolo.

Deū habere quid sit.

Desperatio maximū peccatum.

Sed quid

Tentatio de
desperatiōe,

Sed quid inquires, si me de prædestinatione uexet, & inquietet, q̄ frustra spe
rem, non sum prædestinatus.

De hoc psal. xx. latius Christo propitio, interim hoc satis est: Hæc esse peri-
culosissimã tentationẽ, quã qua causa moueat diabolus uel sapiẽtia carnis, ubi
licens, simul scies quo remedio occurras. Primum itaq; firmus esto, ac certissi-
mus, hanc cogitationem non esse ex deo, ideo omni studio expellendã, tanq̄
eam, quæ deo tuo displiceat multis modis, Non esse autẽ ex deo cognosces hoc
signo: q̄ quicquid ex deo est, ad mandata & faciendam suam uoluntatem mo-
uet. Neq; enim aliud facit, cogitat, uult deus, q̄ ut sua uoluntas fiat. At curio-
sam istam de tui prædestinatione sollicitudinem, adeo non præcepit tibi, ut eã
prohibuerit quocq; psal. xxxvj. Iacta super dominum curam tuam. Et Mat. vj.
Nolite solliciti esse, quærite primum regnum dei, Nec diabolus ulla causa hac
tuenti cura & noxia te occupat, q̄ ut interim obliuiscaris præcepti dei tui, quo
iuberis sperare & credere, simulq; subdole tetrahat in affectum & amorem tui
ipsius, ut incipias querere quæ tua sunt. Hæc em̄ est ultima & summa eius ma-
china, qua nos amore nostri sollicitos reddat, ac sic in dei præceptum reos statu-
at. Quid autem prodest si usq; in finem mundi hac cogitatione occupaueris,
nihil in de sequerẽt, nõ ideo certus fieres, aut aliud de te deus cogitaret. Qua-
re cõtra hunc laborem stultorum, & in faciem diaboli hæc suggerentis, fulmi-
na scripture torqueas: Primum illud psal. j. In lege domini (non in prædesti-
natione sui) meditabitur die ac nocte, Et illud Eccl. vj. Cogitatum tuum ha-
be in præceptis dei, & i mandatis eius assiduus esto. Exodi. xij. Erit quasi signũ
in manu tua, & quasi appensum quid ante oculos tuos. Et Mat. vj. Nõ omnis
qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnũ celorum; Sed qui facit uolũ-
tatem patris mei &c. & multa similia. Neq; enim aliud deus requirit, q̄ uolũta-
tem suam nobis esse assidua sollicitudine commendatã, Quod ubi feceri-
mus, prædestinatio sua sponte implebitur sine nostra cura. Ille uero peruersor,
primo uult te de te sollicitũ esse, & postremo de dei præceptis, ut sic te præferas
deo tuo, nec super omnia eum diligas, immo nec deum habeas; Nam si illi uix
perseuerant, qui mandatis dei intentissime inharẽt, ubi apparebũt, qui eis de-
sertis, miseri se permittunt extraneis & uanis cogitationibus; Ita diabolo, uel
cordi tuo dicas: Non hoc præcepit deus, sed sperare me iussit, huic intendã soli
negotio, illud si uellem non possem.

Remedium
primum.

Nota bene.

Machina sum-
ma diaboli cõ-
tra nos.

Quid deus a
nobis requira-
rat.

Secundo, non esse ex deo, etiam hoc iudicio facile intelliges q̄ his machinis
duo maxima mala tibi intẽtar, Primum, ut tentes deum, quod Christo in pin-
naculo templi quoque intentauit. Conatur enim hoc te negotio occupare, ut
optes certus esse de tua prædestinatione, aut signum uidere de cælo. Quid e-
nim est anxium de prædestinatione esse, aliud, q̄ impatientem esse de incerti-
tudine diuini consilij; Quid autẽ impatiẽtia illa aliud facit, q̄ q̄ tentat deum?
dum illius cõsilium certum sibi esse optat; Breuiter odit deum esse deum, quia
nõ alia uult illum scire q̄ ipse scit. Itaq; huic terribili peccato occurras uerbo
dei, sicut Christus fecit, dicẽs: Scriptum est, nõ tentabis dominum deũ tuum;
debes enim uelle nescire eius secreta, quæ uoluit te nescire, atque gaudere in
hac eius uoluntate, quam præcepit tibi obseruare in omnibus. Amata autem
hac oculi eius consilij uoluntate, iam prædestinatus es, ita semper ex præce-
ptis seruatis sua sponte sequuntur, sine omni cura nostra, quæ peruerso studio
ante præcepta tam anxie & frustra querimus, & tamen non inuenimus unq̄,

Tentatio chri-
sti.

Notabile.

K ij quia præ

quia præceptum dei, uia est ad deū, qua amissa, aliam dum querimus, tenet
diabolo per curā n^ræ salutis & prædestinationis, necessario erramus, & uiam
amittimus: tam uiam dei q̄ nostrā, ac per hoc & prædestinationē & salutē.

*Aequalitas
dei affectata.*

Alterum maximum malum, quod te in idem præcipitiū tollere nititur, quod
ipse cecidit, & Adam deiecit. Quid enim aliud molitur ista cura prædestina-
nis tuæ, q̄ ut optes scire (ut diximus) cōsiliū dei: At uelle scire cōsiliū dei, et
fieri uelle æqualem deo, sicut ipse uoluit quando dixit: Ascendā in cœlū, & sedē
lis ero altissimo, & ad Adam: Eritis sicut dii scientes bonum & malū. Atq̄ hoc
iterum est, nolle deum esse deum tuum, quod est summum omnium peccato-
rum, atq̄ ita uides q̄ astute his monstretis te contra mandata dei tui sollicitus, te
co quo ipse cecidit casu, cadas. Quare & hic fulminandus est uerbo dei dicitur
tis, Prouer. xxv. Sicut qui comedit mel multum, nō est ei bonum: Sic qui scrutator
est maiestatis, opprimetur a gloria. Et Ecclesi. xxx. Altiora te ne queris
eris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi deus, illa cogita
semper, & in pluribus eius operibus, ne fueris curiosus: Non est em̄ necessarium
tibi ea quæ abscondita sunt, uidere oculis tuis. In superuacaneis rebus noli scrutari
multipliciter, & in pluribus eius operibus, nō eris curiosus. Plurima enim
supra sensum hominum ostensa sunt tibi, multos enim supplantauit suspensio
illorum, & in uanitate detinuit sensus eorum.

*In curiosos in-
quisitores di-
uinae prædesti-
nationis.*

Quando ergo his præceptis dei prohibetur cura ista curiosa operum dei,
quæ nobis ostensa sunt esse supra captum & sensum nostrū, & incomprehensibilia
iudicia eius, cū timore in præceptis dei potius occupari debemus, ut in
eum speremus cum fiducia, & hæc studia impossibilia, diabolo in caput suum
uertere, & cū Ioab, ij. Reg. xj. fidēter in opus dei accincti dicere: Esto uir fortis
& pugnemus, dominus autē quod bonū est in conspectu suo faciat. O pul-
chrum exemplum: Si hic prius disputasset, an esset uictoria prædestinata apud
deum, non pugnasset, immo disputando negligens factus & aliena operatus,
uictus turpiter fuisset.

Ac uide hic impiissimam impietatem, stultissimā stultitiam peruersissimam
peruersitatem nostrā: ducimus uxores, ædificamus domus, plantamus uinetas,
peruicaciter emimus substantias, & nemo hic prius disputat prædestinatū sit, nec ne, uxorē
fore castam, uel adulteram, domū arsuram, uel mansuram, substantiam perituram,
uel duraturā, breuiter, omnia nostra opera, maxime peccata, cum fiducia
incipimus, perficimusq̄, nihil solliciti, quid de ijs deus prædestinaret, satis hic
tutum est a nostra temeritate altissimū eius consiliū, nemo hic non prius cogitat,
sollicitus est æstuat, quō faciat quod p̄posuit, q̄ disquirat ac disputet de
prædestinatione. Quare hoc: quia nō sunt a deo præcepta, nostra scilicet sunt,
a nobis electa. At ubi ad opera dei, & præcepta eius uenitur, hic statim questio
nascitur, hic consiliū dei tēatur, deniq̄ hic demum disputamus, an dei præcep-
tis debeamus obedire, anteq̄ eius secreta nouerimus. An hoc non est diuinā
maiestatem amarissima peruersitate exacerbare: q̄ in nostris tam sumus patē-
tes & obliuiosi suorum consiliorum, & in suis, tam impatientes & curiosi: Non
ne æque folium arboris, nō cadit in terram, sine eius uoluntate, atq̄ anima tua
salua fiet sine eius consilio: Nec unus capillus tibi crescit, sine eius cōsilio, nec
panem comedis, nec potum bibis: Hic non disputas, nihil cunctaris, nihil tre-
pidas, nihil moraris eius consiliū, quin ruas in opus: illic uero totus es quæ-
sitio & cunctatio.

Vd nunc

Vel nunc ergo intellige, non ex deo, sed ex diabolo & quidem tunc offendit
 & altissimo has cogitationes tibi uenisse: ut superuacaneis rebus te
 a precepto & suavissima uoluntate optimi dei tui distrahat. Recte & aptissi-
 me in hoc dicit Eccles. xj. Qui obseruat uentum non seminat, & qui confyde-
 rat in nubibus nunquam metet. Quo modo ignoras quæ sit uia spiritus (id est, uenti)
 & qua ratione illa compingantur in uentre prægnantis, sic nescis opera dei,
 qui fabricator est omnium. Quid ergo: nihil faciendum, quia ille omnia fabri-
 cat, & nos ea nescimus: Absit, sequitur enim, mane semina semen tuum, & ue-
 spera ne cesset manus tua, quia nescis, quid magis oriatur, hoc, aut illud (id est,
 sperare ne cesset manus tua, quia nescis, quid magis oriatur, hoc, aut illud) *Nescire, sed
 non cessare do-
 cetur.*
 matronam uel uel pertinam) & si utrumque simul, melius erit. Vides quæ omnia
 nos doceat nescire & tamen non ideo cessare, immo eo magis operari iubet,
 quo nescimus, quid futurum sit: cum illi peruersi, ideo nolint agere, quia ne-
 sciant quid futurum sit. Hoc enim querit diabolus, ut non operentur in uita,
 nec in pace & spe obdormiat in morte, sintque utroque tempore deo propter deum
 rebelles & inobedientes, sic tamen, ut culpa sit non ipsorum, sed ipsius dei, ut
 qui non prius consilia sua reuelādo euacuauerit & diuinitatis suæ gloriosam
 maiestatem, euacuatis consilijs, nullam fecerit, quæ illos precepto suo molesta-
 uerit. Si quidem sanctissimi homines, tunc omnia libenter essent facturi, quæ *peruersitas
 pseudo sancto-
 rum.*
 præcipiuntur, si primū scirent quid de eis deus cogitaret, hoc est, si nullus deus
 & præceptor eis fuisset, nec enim deus esse potest, si non aliud est, sapit, nouit quæ
 nos sumus. Sed uide iterum, si nobis deus sua consilia reuelaret, primum, trepi-
 di fieremus, deinde contemptores aut desperantes sicut & modo sunt, qui pu-
 tent noxium esse, prædicari gratiam & prædestinationem, quod hinc multi of-
 fenduntur. Adeo quicquid deus uult & facit, homo puluis temeratur, unum hoc
 adiuuans, ut sit sine timore dei, hoc est, sine deo, neque enim timeri posset, si non
 secreta de nobis cogitaret, nec tunc fides, nec spes, nec charitas locum haberet.
 Væ tibi furentissima impietas.

Ad spem reuertamur, ut proximitati aliquādo finem faciamus: Duo sunt in
 spe obseruanda: merita nostra, & promissio diuina. Inter hæc duo, sic consiti-
 tuas spem, ut ex promissione spem pendere scias, & ex spe merita prouenire,
 ut merita sint opus spei, spes uero opus uerbi, seu promissionis. Quare ut spe-
 res non est necessarium merita habere, sed potius ut purissima simplicitate in
 uerbum promissionis gratuita spectes, in quod sperando possis tunc merita pro-
 ducere, non secus atque Apostolus Paulus, qui ad Galatas fere aliud non facit,
 quæ quæ iusticiam nostram non ex lege, nec operibus, sed ex promissione benedi-
 centis dei, fluxisse probat. Hæc enim dei misericordia gratuito promittens, & *Causa spei.*
 ueritas promissionem adimplens, causæ sunt spei, his animus prouocatur ad
 sperandum, inuocandum, beneque uiuendum, quæ nisi essent & nobis reuelata
 fuissent, nec fidei, nec spei locus esset. Quare obiectum fidei & spei est deus
 promissor gratuitus, seu ipsum uerbum promittentis, atque aliud nihil. Quod
 nisi ubique & semper obseruetur, spes quoque simul ruat necesse est, non aliter
 quæ domus ruit, quæ super arenam fundata est, ubi flumina & uenti irruerint.
 Super hanc enim promissionis & in fallibilis uerbi petram ædificata est Ecclesia
 Christi, sicut Proverb. xviij. Turris fortitudinis nomen domini, ad ipsam cur-
 rit iustus & exaltabitur. Vt & psal. lx. Factus est spes mea, turris fortitudinis a
 facie inimici. Nihil hic de meritis, sed de deo ipso, de nomine eius tantum est me-
 moria, in quibus spem collocet.

Ex spe merita, nō spes ex meritis.

Sequitur ergo spem ex meritis non provenire, sed contra ex spe merita, ut spem ex spe in spem, ut sit ante merita, cum meritis, post merita. Sicut in hac vita non apprehendimus iusticiam, sed ad eam nos extendimus, semper querimus, semper iustificari petimus, semper dimitti peccata, semper fieri uoluntatem patris nostri qui in cœlis est, semper sanctificari nomen eius. Atque hoc ipso tam iusti a deo reputamur, sicut dicit: Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, in se spes semper ex se ipsa augeri recte intelligitur, operantibus eam tribulationibus, modo sic feramur, ut probati inueniamur.

Quid fides, spes, charitas

Ex quibus hoc sequi uidetur, quod ceteræ uirtutes forte poterunt agendo perficari: Fides uero, spes & charitas, non nisi patiendo, patiendo in se intras operationem diuinā. Quia ceterarum opera, sunt fructus fidei, spei, charitatis, quasi uideas incarnatam fidem, incarnatam spem, incarnatam charitatem, atque omnino, in crassis tantum operibus exercentur. Atque hic sponsa Christi rursum ingnat pedes, quos lauisse se iactat, & induit tunicā, qua se spoliasse gloriatur, cum sine uitio non possint fieri, quæ per uiciatam carnem fiunt. At fidei, spei, charitatis opus uidetur idem esse. Quid enim est fides, nisi motus ille cordis, qui credere, spes motus qui sperare, charitas motus qui diligere uocat. Nam phantasmata illa puto humana esse, quod aliud sit habitus, & aliud actus eius: Præsertim in his diuinis uirtutibus, in quibus non est nisi passio, rapus, motus, quo mouetur, formatur, purgatur, impugnatur anima uerbo dei, ut sit omnino negotium harum uirtutum, aliud nihil quæ purgatio palmitis (ut Christus dicit) quo fructum purgatus plus afferat. Denique ceteræ uirtutes uersantur circa res crassas & corporales externæ: Illæ uero circa purum uerbum dei internæ quo capitur, & non capit anima, hoc est, exuii tunica & calciamenti suis ab omnibus tam rebus quæ phantasmata, rapiturque per uerbum (cui adhæret, immo quod eam apprehendit & ducit mirabiliter) in solitudinem (ut Oleez, si, dicit)

Phantasmata humana.

Palmitis purgatio.

Mors anime sancte.

In inuisibilia, in cubiculum suū, in cellam uinariam. At hic ductus, hic rapus, hæc expositio misere eā discutiatur. Arduum est enim & angusta uia, relinquere omnia uisibilia, exui omnibus sensibus, educi ex consuetis, denique hoc mori est, & ad inferos descendere. Videtur enim ipsa sibi funditus perire, dum subtrahitur omnibus, in quibus stetit, uersabatur, hærebat, nec terram tangit, nec cœlum, nec se sentit, nec deum, dicens: Nunciate dilecto meo, quia amore langueo. q. d. Redacta sum in nihilum, & nesciui, in tenebras & caliginē ingressa, nihil ui deo, fide, spe, & charitate sola uiuo & infirmor (id est, patior) cum enim infirmor, tunc fortior sum. Hūc ductum Theologi mystici uocant, in tenebras scire, ascendere super ens, & nō ens, uerum nescio an se ipsos intelligat, si id actibus elicitis tribuit & nō potius crucis, mortis, infernique passiones significari credat.

Crux sola nostra Theologia.

CRUX sola est nostra Theologia. Ex his intelligi puto uerbum Apostoli, quo modo spes sit opus probatæ per tribulationes patientiæ, quod his omnibus homo uelut excolitur, expolitur, excluditur, sicut uas manu artificis, ut longe emineat ultra uisibilia & comprehensibilia, nō in merita, sed in solum deum confidere doctus. Sicut uas aureum, igne & malleis in usum honorificum domini sui paratum, non autem in suum uel colorē uel quodcunque opus naturæ suæ (quæ est aurum in quædam, ut aurum, sed ut uas usum hunc habet, nec ut fieret aurum, expolitur est, sed ut uas in usum fieret, paratum est: Ita homo per spem ad solius dei usum paratur, non autem opera ipsa, spem parant, hoc enim esset prius ex posteriore ta- cere.

tem. Quare satis placet tropus scripturæ, qui hanc purgationem & spei opera
nomen, uerbo exitus designat, Prouerb. xxv. Aufer rubiginem de argento &
egredietur uas purissimum. Aufer impietatem de uultu regis & stabilietur iu
sicia thronus eius, & uiculus ille aureus Exo. xxxij. dicit eodē tropo egressus,
id est, paratus. Inde illud: Dominus custodiat introitum tuū, & exitum tuum,
id est, initium & finem tentationis, ut sanctus Aug. tractat.

Error est itaq; liberum arbitrium habere actiuitatem in bono opere, quādo *Liberum arbi*
de interno opere loquimur. Velle enim illud, quod credere, sperare, diligere iam *trium.*
diximus, est motus, raptus, ductus uerbi dei & quedam continua purgatio &
renouatio mentis & sensus de die in diem, in agnitionem dei, licet non semper
aque intenta sit illa passio, tamen semper est passio. Ecce (inquit Hier. xvij.)
Sicut lorum in manu figuli, ita uos domus Israel in manu mea. Quid obsecro *Lutimera pas*
actiuitatis habet lorum, quādo figulus formam ei affingit? Nōne mera passio *sio in manu fi*
ibi creditur: qua tamen pficit de sua deformitate, in formam similem cōforma *guli.*
lida. Ita per spem, tribulatione operante, nascentem, diuinæ imagini cōforma
mur, & creamur ad imaginem (iuxta Paulum) eius qui fecit nos. Volūtas uero
in carnata, seu in opus externum effusa, recte potest dici cooperari & actiuita
tem habere, sicut gladius in suo motu prorsus nihil agit, mere autem patitur:
Ac in uulnere factio, cooperatus est per motum suū, secanti per ipsum. Quare
sicut gladius ad sui motum nihil operatur, ita nec uoluntas ad suum uelle, qui
est diuini uerbi motus, mera passio uolūtatē quæ tum cooperatur ad opus ma
nuum, orando, ambulando, laborando, &c.

Iam uero plusq; satis digressi, aliquādo ad psalmum redeamus. Lætabuntur *Redit unde di*
omnes qui sperant in te. Primum, uerborum uim, deinde pphetæ occasionem *gressus fuit.*
sic loquentis uideamus. Soli sperantes lætabuntur. Qui autē sint sperantes iam
satis diximus. Et in te, non in sua, non in ullam creaturam, si quidem sunt qui
confidunt etiam in homine.

Illud uidentium, *Seculum in*
semper, in seculum seculi, & si quod aliud trāsfertur, Hebræis significat, tropo *scripturis.*
linguæ pprio, tempus incertæ & indefinitæ durationis, non autē, ubiq; saltem,
æternitatem. Vnde in lege Mosi sapius dicit, legitimum sempiternum, in ge
nerationibus uestris, cū tamen aliquādo finienda essent omnia illorum, quod
mihi latine non inepte dici uidetur, semper, perenniter, perpetuo. Almanice,
ymet dar/ uel ymer vnd ymer. Sic enim uernacula nostra dicimus, quod
psal. c. iij. scribitur: Non in perpetuum irasceat, neq; in æternum cōminabitur,
wyet nit diß ans end zürnen / auch nit ymer dar diew et.

Quid mouit autem Prophetam, ut hos affectus tam copiose commendaret?
Impiorum scilicet cōuersatio, quos uidit in bonis ducere dies suos (ut lob ait)
æ sic uiuere, quasi eorum sit pprium lætari, exultare, gloriari: Quod tā fallax
& efficax est scandalum, ut multi Prophetæ se in hoc tentatos, & atra quadam
nemeli commotos querulenter: sicut enim specie operum & meritorum tem
poralium offendicula sunt, ita & specie præmiorum tēporalium. Vnde de eis
psalmus, lxxxij. Quam bonus deus Israel his, qui recto sunt corde: mei autem
pene mori sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelau super iniquos,
pacem impiorum uidēs, quoniam non est respectus morti eorum, & firmamen
tum in plaga eorum, in laboribus hominum nō sunt, & cum hominibus non
flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia &c.

K iij Et Hier.

Et Hier. xij. Quare uia impiorum prosperatur, bene est omnibus qui perueniunt & inique agunt. Et psal. cxliij. Non est ruina maceriarum, neque traditio impiorum uiuunt, subleuati sunt, confortatique diuitijs &c.

De ueris gaudijs.

Contra has laruas, species, scandala, Propheta seuocat pios homines, ut con-temptis illorum gaudijs, ad uerum gaudium se conuertant, quod est in deo, in hunc modum. Tristes uidemur illis quod rebus subtrahitis patimur, in quibus illi nixi latentur (utruncque horum ad sensum expositum fortiter scandalisat, fallitque plurimos) At intus ubi nos uiuimus in spe, & illi morui sunt, letamur, letabimurque: Illi uero nec latentur, nec letabuntur. Nostrum uero gaudium adeo uerum & solidum est, ut de ipso solo dici merito debeat: letabuntur, cum illorum letitia magis tristitia sit, si interna uideas. Ita in totum damnatur impiorum gaudium, & gaudium piorum commendat, quod quia sine specie est, illud uero magna specie, fide opus est, uerba spiritus loquitur in spiritu positus, alioquin & non intelliges, & illorum scandalo offenderis. Non enim potest carnalis homo sapere, quae dei sunt, id est, gaudium esse in subtractione omnium honorum, etiam spiritualium, cum gaudium esse nesciat, nisi in re praesente & sensibilibus possessa. Nos autem oportet gloriari in cruce domini nostri.

Sancta emulatio sanctorum in malos.

Inexpertis uident.

Cum autem Hebraei optauit loco, quem non habent, futuro indicatiui utantur, & ex dictis cognouimus omnes huius psalmi affectus miro ardere zelo, sanum est, & hunc uersum quadam indignationis sanctae emulatione dictum intelligere, ac tale quippiam sonare: Quid insaniunt impij illi? quid ludunt animas hominum pessima specie? Obsecro domine, damna eos, & gaudium eorum, expelle eos, reuela eorum hypocrisis, decidant a suis laruis, ut latentur solum, qui sperant in te, ut notum fiat & sciant omnes non esse uispiam gaudium, nisi in multitudine misericordiae tuae, uxor domine nimis, quod non persuadere possum, quod non audiunt: tu ergo iudica illos, & ostende eorum uanitatem, ac nostram ueritatem. Atque ita habemus, ubi, & quid sit uerum gaudium, nempe fiducia & secura conscientia in diuinam misericordiam. Hoc enim experti quoque dicunt, non esse gaudium super conscientiam puram, nec maiorem tristitiam, quam perturbatam conscientiam: sicut dicit Sapiens: Secura mens quasi iuge comuiuium. Et psal. xxxv. Quonia misericordia tua, ante oculos meos est, & complacui in ueritate tua, Neque enim aliunde, quam intuitu misericordiae dei, conscientia laeta & pura uenit. ut psal. iij. dictum est, Lumen uultus tui domine super nos, dedisti letitiam in corde meo. Gaudium uero illorum quid? frumenti, uini, olei copia, id est, porcorum gaudium in corporis saturitate.

Inaeternum exultabunt. Hoc uerbum Hieronymus laudabunt translulit, non male, uolunt enim eo significari letitiam uocalem, siue cantando, siue loquendo: sicut gaudentes solemus iucunde loqui, aut etiam cantare, garrere, laudare, iactare eum in quo gaudemus, psal. l. Exultabit lingua mea iustitiam tuam (id est, cum gaudio praedicabit.) Siue ergo, inaeternum pertinet ad uerbum letabunt, siue exultabunt, perstat in emulatione & contentione, propheta, ac si dicat: Garrulae illi in suis rebus, iactent se & sua, contentent seipsos, non modo non uere exultant aut letantur, sed nec inaeternum. Gaudium (ut Iob ait) hypocrisis instar pueri, &c. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto, ad inferna descendunt. A deo incerta & instabilis est iactantia eorum: sed nec perpetua, ut quae multis tribus calibus inturbetur. Atque ut bene cedant omnia, tamen extrema gaudij lucus occupat & manifeste

anxiosissima. Impossibile est enim ut non tristetur, qui non sperat in dño; quibus inuit quæcumq; tribulatio. Tristatus aut non potest non murmurare eorumque, cum laus dei sine exultatione cordis nulla sit. At hic murmurator tristis & impatiens, deo quoq; displiceat, ac magis magisque deseratur, necesse est, non enim in Babylone habitat, sed in salem, id est, in pace factus est locus eius. *psal. lxxv.* Et super quietum & humilem requiescit spiritus eius, Isaia ultimo. *psal. lxxv.* Impossibile est, ut non lætetur qui sperat in dño, etiã si fractus illabatur ore deo exultare in lau de eius, & exhortari seipsum: Quare hic laudator patiens & lætus, dignus est quæ pregar & inhabitet deus, nec frustra lætari, sperans, exultare permittetur, seruus seruabit eum. Atq; hoc est bluium, in quo se diuinitus, uisum sanguinã & dolosa uiris misericordix, & hominibus bonæ uoluntatis, quantum pertinet ad tempus nubilum, & horam tentationis. Quare ut sepius dicit, Saul nos ter a spiritu dñi, malo non habet leuius remedium, nisi Dauid nos ter psalterio arrepto, psallat manu sua, hoc est, si tristat anima tua, incipe uocandam aliquam cantionem uel memoriam in deũ tuum, & mox senties leuamẽ, & probabis probum esse consiliũ sapientis: In die malorũ memor esto bonorũ. Et iterum: Multos occidit tristitia, & nõ est utilitas in illa, Hic enim musica in luctu, etiã contra prouerbium, est opportunissima narratio, sicut ille *psal. xlii.* Quare tristis es anima, & quare conturbas me? Spera in deo, qm̄ ad huc confitebor illi, salutare uultus mei, & deus meus.

*Laudandus
deus in aduersis.*

*Musica in
luctu.*

Rursum, impossibile est, ut non placeat sibi, in seipso gaudeat aut gloriẽtur, qui non pro seipso, sed deum nomen & gloriam diligit & querit, quotiens acciderit quæcumq; prosperitas. Placens autem sibi in sua prosperitate, quid aliud faciat, nisi quod, ut prouerbum est: Mutuum scabunt muli, ita ipse suos benedictores benedicat, & laudatores laudet, illiq; uicissim benedicentem benedicat, laudantem laudent. *psal. ix.* Laudatur peccator in desiderijs suis, & impius benedicatur. *gestate iude den yun vnd erwidet.* Atq; hoc est nouissimum quod possunt, uane scilicet gloriari, iactare, seipsos prædicare, quorum finis in confusione.

*Mutuum scabunt
muli.*

Contra, impossibile est, ut sibi placeat, in seipso gaudeat aut gloriẽtur, qui non suum, sed dei nomen diligit, quãtalibet ardeat serenitas & felicitas. Hac autẽ ratione displicens sibi atq; uilescens, necesse est, ut non nisi dei nomẽ, laudẽ, gloriam querat, & amet, & dicat: Sanctificet nomẽ tuũ, prophanetur uero nomẽ meũ, & omniũ: Benedicant oia opera dñi dño: Nec bñdicat iusto nisi tu solus, impiorũ benedictio, male dictionis uice ducenda est.

*Gaudiũ sanctorũ
in deo.*

Finge ergo, immo obserua prophetam (si uis hunc intelligere uersum) positum eo loco, ubi impiorum intuitus uitam, duplo scãdalo uexetur. Altero, quod sibi omnia aduersa cadũt, deinde omnia sua & dicta & facta, pro stultitia & impietate ducuntur, quibus ad tristitiam, impatientiam, desperationem mouetur. Altero, quod impijs omnia prospera abundant, omniaq; eorum dicta & facta uentur, celebrantur, ac iam immortalitati omnino consecrantur, quod est atrocissimum omnium, & quod maxime irritet scãdalo. Tum irascens quidem, sed non peccans, loquitur in corde suo, in cubili suo tacet, & sine exultatione dicit hunc uersum. Nam si quis querat quid loquendum sit in cubilibus: de quo psalmo. iij, dictum est, recte respondebitur: Non aliud quã ea quæ sit. hoc uersu traduntur, ut seipsum consoletur in domino, dum illi uanissime iactantur in semetipsis.

*Quid in cubilibus
loquẽdũ*

Vnde &

Tentatio a si
nistris & a
dextris.

Vnde & aptissime seruat ordinē: Tentatio enim quæ a sinistris est, prioris
quæ & minus periculosa, quæ a latere tantum cadat mille, sed a dextris decem milia
tati, obeunda, utraq; fornax quadam est probationis, sicut scriptum est, Eccle. xxxi.
Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis, Altera in
uer. xxvij. Quod probat in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic probatur
homo ore laudantis: Quo modo: Nempe quod in illa inuenit tritum & mura-
murator. In hac gloriator, diligens nomen suum, & benedicens seipsum, arguit
in prior casus proprie uulgi, & eorum quos peccatores contemnimus, est, in
in posteriore grauior est perditio pinguium Israel & electorum, & quos sapienter
& iustos ueneramus, hoc est impiorum iuxta psal. lxxij. Et occidit pingues eorum
& electos Israel impediuit. Et Isa. v. Descendatq; sublimes & gloriosi ad eum,
scilicet infernum. Adeo semper deus percussit magnates & primates, ut nos ter-
reret, humilitateq; nobis tutissimam commedaret, ita ut proprie de magnatibus
dicat psal. Terribilis apud reges terra, & qui auferit spiritum principum, nec sic
tamē quicquid proficit apud tyrānos: Quis enim legitur usque in sacris literis primo
loco habitus, qui non aliquo insigni casu gloriam suam nobilitari, si ab Adam
ad Petrum usque numeres: Tanta scilicet cura fuit deo, pro humilitatis magna-
tibus, ut quibus necesse sit, pro subditorum salute, uel honoris & dignitatis pro-
speritatem obuenire, ne fierent impij suæ gloriæ amatores, & nominis sui dile-
ctores. Rursus uix unus & alter e uulgo memoratur, qui scelere se infamant,
qualis Achan, & ille Num. xv. qui ligna sabbato collegerat.

De noie domi
ni Tetragra-
maton.

Nomen domini hic quid sit querendum est, de quo multi in diuersis quoque lin-
guis. Hebræi decem nomina dei iactant, teste etiam diuo Hiero, inter quæ illud mag-
na superstitione celebrant, quod Tetragrammaton uocant, יהוה, cuius uir-
tute nescio quantum tutelæ & operationis sibi promittant, cum interim per impiam
incredulitatē & blasphemiam nominis Christi, sine fine nomen dei assument in uer-
bum, nec aliquid minus curant, quam ut nomine domini salutem animarum sibi parent: Di-
manauit autem & in Christianos eorundem superstitione, ut passim iacent, scalpant,
figant, gestent, quatuor istas literas, siue impij, siue pii sint, nihil curantes, ue-
lut Magi in literis & characteribus uirtutes se habere presumentes.

Nos uero, sicut decet Christianos, oportet hoc scire, quod sine fidei pietate omnia
sunt superstitiosa & damnabilia, adeo ut nec Christus, nec deus ipse ulli sit sa-
lutaris, nisi per fidem habeatur. Quare quodlibet nomen dei, immo quodlibet
bet uerbum dei, omnipotentis est uirtutis, in salutem corporis, & animæ, si fidei re-
uerentia possideatur. Non itaque nomen, sed fides in nomen domini facit omnia, nec
unum altero efficacius est: Si enim nomen Tetragrammaton solum tantæ uirtutis est,
stulte facit Ecclesia, quod non in ipso, sed in nomine potius patris & Filij & Spi-
ritus sancti benedicit, baptizat, & omnia sacramenta sua perficit: Mirumque sit Ec-
clesiam Christi, quæ spiritum dei habet, hæc nondum nouisse, quæ omnia nouit quæ
dei sunt, Quod si dixeris, & ipsum Tetragrammaton hæc omnia in se continet, omnium
que perfectiones: ita ut nominato sanctæ Trinitatis nomine, aut dei, aut domini simul,
ibi nominetur Tetragrammaton. Cur ergo ab alijs seceritum: cur non efficaciam
omnibus, quod efficit seorsum? An tam sanctum est, & alia tam prophana, ut his mal-
xtum polluat: Aut tam inuidum, ut alijs hanc uirtutis gloriam inuideat? Sine er-
go ista ludæorum signemeta, Christiani melius sapiant, unam scilicet esse omnium nomi-
num dei uirtutem, si fidem pietatem habeas, sine qua nec sanctæ trinitatis nomen tibi prodest.
Veritatem

Nō nomen dei
sed fides no-
minis.

Verumamen quādo omnia illis contigerunt in figura, ut nec iota nec apex frustra scriptus credatur, non negarim in nomine Tetragrammaton, aliam & singularem prae ceteris figuram fuisse signatam, in nouo scilicet testamento reuelatam, unde & tunc ineffabile habitum est, & etiamnum habetur Iudais, quia reuelatum eiusdem mysterium pertinacissime exhorrent. Quare, ut & nos siue nugemur siue cum eis cabaliscimus, putemus nomen Tetragrammaton esse symbolum nominis sanctae trinitatis, & nomen patris & filij & spiritus sancti, nunc reuelatum, tunc sub quatuor literis fuisse adumbratum. Quod ut faciamus uerisimile, ex ipsis literis, ex numero, ex significatione eorū argu-

Nomen dei apud Iudaeos ineffabile.

temur. Significatio est haec, Iod principium, he ista, uaf &, he ista, Compositum grammatice & latine, resultabit haec oratio, principium istius & istius, Quod cum nomine sanctae Trinitatis per omnia conuenit, quod pater in diuinitate sit principium istius, scilicet filij, & istius, scilicet spiritus sancti. Nam ista pronominia, istius & istius, obscurius filium & spiritum sanctum representant, sicut conueniebat illi testamento, in quo non erat reuelandum, sed indicandum diuinitatem mysterium trinitatis, sed nec patris nomen clare expressum est, licet

Cabala Lutherij de nomine dei Tetragrammaton.

nomine principij plus noster quod filius & spiritus sanctus; in quo simul significatum est nulli esse (sicut Christus Matt. xj, dicit) cognitum patrem neque filium, nisi cui fuerit reuelatum. Si quidem nec hodie sanctae trinitatis mysterium, etiam si nomen proferat, cognoscitur, nisi docente spiritu fidei. Apparet itaque illis sub nomine Tetragrammaton personarum diuinarum numerum & naturam non seorsum esse adumbrata, sed nobis sub isto nomine, trinitas, ut sicut uocabulum trinitas, si resoluitur, eius sententia dabit, patrem & filium & spiritum sanctum, ita Tetragrammaton resolutum reddet principium istius & istius, obscurius quidem, tamē idem; Aequae enim tres commendantur personae, & duae processiones, atque in nomine patris & filij & spiritus sancti.

Secundo, numerus est quaternarius, hic est quadratus planus primus; qui constat duabus proportionibus simplicis primis, quarum prior est, unius ad duo, posterior duorum ad quatuor. Nascitur igitur gemina processione & proportionem quadratus unius ad unum & duorum ad duo, ab unitate incipiens in qua terminate desinit. Sunt autem proportionem istae iuxta arithmetica inaequales, sed iuxta Geometricam aequales, sed haec ad Mathematicam. Ita in quadrato huius diuini nominis significatur unitas paternae substantiae, ex qua unus procedit filius aequalis eidem simpla proportionem prima: Ex utroque autem spiritus sanctus secunda processione, uelut altera proportionem simpla aequalis patri & filio, sicut proportio duorum ad duo & unius ad unum aequalis est Geometricae. Cum autem proportio ista simpla omnium sit perfectissima, prima, & proportionum fons & caput, ubi neutra partium altera excedit, nec exceditur utraque; quia unum uni, duo duobus, per omnia aequalia; fit ut aequalitas personarum in diuinis, per duas tantum processiones & non plures subsistentium, pulcherrime istius quadrati seu Tetragrammati symbolo, significata sit antiquis patribus in occulto. Aequalis enim patri filius processione prima, aequalis utrique spiritus processione secunda.

Huc iam facile est referre, quatuor istas relationes, quas Theologi habent usitatissimas; generatio actiua, generatio passiuua, spiratio actiua, spiratio passiuua. Haec enim quatuor constituunt (ut sic dicam) deum trinum & unum, sicut ista quatuor literae eius nomen.

Litera aspira
tionis.

Tertio, ex ipsis literis ac natura earū, Syllaba prima terminat proportionem primā in literā he, quæ est lenis spūs, ut indicet processionē illā in diuinitate non carnalem, sed spiritualē & suauissimā ac blandissimā. Aspirations hanc literā, si proferatur, aliud non est nisi quidā blandissimā. Aspirations hanc literā, ut aptissime hanc processionē filij significet. Similiter & totū nomē terminatio in intelligatur spiritualis, nec ab ea differens, nisi quæ est secūda, & a prima procedens, nec differt spiritus a patre & filio, nisi processionē sola ab utroque. Ergo spirituales sint istæ p̄cessionēs & spiritualissimæ naturæ: necesse est ita litas subsistit in simplicissima unitate.

Hæc in quibus, & si qua sunt similia, uidentur esse in Tetragrammato ueteri figurata, tūc uero in oibus linguis reuelata, ut iam Tetragrammato nō sit opus, non magis quæ tota lingua Hebræa, pro intelligēdo deo: His suffragatur, quæ Burgundici dicit: Tetragrammaton iccirco ineffabile dici, quæ nullius uocis hebrææ Etymologiam sapiat, nec Analogia liceat significationem eius agnoscere, ut appareret, consilio diuino has literas, hebræas quidem copularas, sed tamen uelut extraneam & non gentilem Iudæorum dictionem insignificabilem constituit, quo modo latinis literis liceat dictionē aliam consistuere, grammaticis ignotam, tantum significandi & memorandi causa. Quod Valentiniani uidentur amutati in sua, abraxas, græca dictione.

Quare ineffabile dictū nomen dei.

Recte ergo ineffabile nomen domini dictum est, quæ tunc non fuerit reuelatum trinitatis sacramentum, & si occulte insinuat. Recte quoque soli deo hoc unicum nomen tributum dicitur, & quod deum secundum substantiā & internam naturam significat. Nam uere deus in seipso aliud non est nisi pater & filius & spiritus sanctus, trinitas, & ea quæ de unitate & processionē dici solent. Quæ res in nulla creatura inueniri potest, quare nec Tetragrammaton est aptari, cum alioquin nomina, regis, domini, dei, fortis, excelsi, eloim, & similia, alijs & conueniant & tribuant uicem dei gerentibus. Operibus enim dei externis, angeli & homines assimilari possunt, sed trinitas in unitate esse non possunt, ideo & nominibus dei fungi possunt, sed Tetragrammaton & Trinitatis uocabulo uti non possunt.

Nomen dei non indicatū ueteribus.

Hinc puto facile solui difficultatem illam Exodi, v, ubi multi referunt, quod uelit spiritus quādo dicit: Ego dominus qui apparui Abraham Isaac & Iacob in deo omnipotente, & nomen meum יהוה Adonai non indicaui eis, cum tamen nomen Tetragrammaton longe ante etiā Gen. iij, & deinceps ponatur. Non in quibus puto id uoluisse literas illas, scilicet, non fuisse eis indicatas, nisi forte tunc literæ nominis eius nōdum fuissent aut cōpositæ aut scriptæ, sed quæ uult huius nominis, id est, fidem trinitatis & noticiam Christi non fecerit publicari tempore patrum, nec Mosis, nec totius ueteris testamenti, sed tantum occulte inspirari, & figuris adumbrari.

Sunt qui putent Tetragrammaton esse nomen Ihesu, interserua litera schin, quod optarim esse probatum & uerum. At quādo Mattheus Euāgelista, c. ij, salutis Etymologiā illi tribuit, dicente angelo ad Ioseph, uocabis nomen eius Ihesum, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Tetragrammaton uero (ut dixi) nullius sit Etymologiæ prorsus, difficile erit id ipsum uerari, ut id taceā quod in hebræo uocabulo, quod salutem uel saluatōrē significat, necessaria

IN PSALMUM V.
De nomine domini.

necessaria & substantialis, quam uocāt, litera sit, Ain, quā & Tetragrammaton non admittit, & nomen Iesus exinde cōstitutū non habet, uerū aliorū in hac re iudicium esto. Hæc pro uitāda superstitio ne Iudæorum dicta sunt.

Quod est igitur nomen dei, qd' hoc loco Propheta diligēdum tradit? Neq; eorum unum est rārum: Paulus. j. Timor. j. sapientem uocat, dicēs: Soli sapienti deo. Ibidem: Regem seculorum immortalem inuisibilem. Eiusdem. vj. dicit: Beatus & potens q' solus habet immortalitatē. Ioh. j. Ioh. iij. Deus charitas est, heb. xj. Non cōfunditur uocari deus Abrahāam, Isaac & Iacob.

Et qd' sit totum hæc Dionysium de diuinis nominibus aduehamus? Et eundem rursus de mystica Theologia, donec nullum nomen deo relinquamus? Siquidem qui cogitatu incomprehensibilis est, q' nomine effabilis esse queat? sed alijs otiosioribus ista speculanda relinquamus, nos pro simplicitate intellegendæ, hoc loco nomen domini accipiamus, non id quo uocatur, sed quod utique multæ. Eiusdem. x. Nomen impiorum putrefcet. psal. xxi. Narrabo nomina tua, fratribus meis. Nomen ergo dei, bona fama, laus, gloria, prædicatio, præconium dei, ut clare monstrat psal. c. Vt annuncient in Zion nomen domini, & laudē eius in Hierusalem. Ecce nomē dñi, & laudem eius idem dicit, & eadē annunciatione prædicari. psal. cxlix. Laudent nomen domini, quia ex altatum est nomē eius solius. Confessio eius super cœlum & terram. Cum autem solus deus operet omnia in omnibus, cōsequens certe est, soli deo deberi nomen omnium operum. Solus ergo bonus, sapiēs, iustus, uerax, misericors, clemens, sanctus, fortis, dominus, pater, iudex, deniq; quicqd' nominari usq; aut de quopiam prædicari potest in laudem.

Nomen dei, laus dei est.

Qua sententia efficitur, ut sicut nobis nihil relinquitur, uirtutis aut operis, ita nihil quoq; nois possumus nobis arrogare. Atq; ut sumus homines, nō nisi peccatum, mendacium, uanitatē operātes, nomen putridum & sedum habemus, ut sit omnis homo mendax, & uniuersa uanitas homo uiuens. Quare nomen nostrū est peccatum, mēdacium, uanitas, iniusticia, malicia, puerilitas, & quicqd' male dici de quopiam potest. Hæc cum agnoscimus & cōfitemur, recte agimus, tum enim nos nostra opera, nostrumq; nomen odimus, abijcimus, amittimus: deum, dei opera, dei nomē diligimus, desyderamus, & quærimus, dicentes cum psal. liij. Deus in noie tuo saluum me fac. q. d. In nomine meo peribo, immo perditus sim, in tuo autem saluus ero.

Nihil nois nobis arrogandum.

Nomē nostrū.

Hæc autem aduersus impiā impiorum hypocritarum cenodoxiam omnia dicit a Propheta satis clarum est. Horum enim ut est temeritas, se ipsos iustificare cum Pharisæo, & Simone leproso in Euangelio: ita furor quoq; est, se ipsos iactare & nomē suum amare, prædicare, omnibus alijs insultare, Publicanos, peccatoresq; pessimis nominibus acculare, iudicare, uituperare. At pij & fideles dei homines, si gloriantur in domino gloriantur, nomen domini sanctificari, magnificari, glorificari petentes: Horū est se ipsos accusare, iudicare, damnare, omnibus interiores se existimare in nouissimo loco sedere, atque ita nomen suum prorsus ignorare. Verum & hic crux ipsa sola, iudex est testisq; ueritatis, quandoquidem sunt, qui nomen domini a se diligi iactent, magna fiducia etiā chartis illiniant: In nomine domini, & Soli deo gloria. Item laus deo, & In nomine Iesu, & similia. Deniq; cui nō est in usu uulgatissimo, insignis illa & Christianissima oratio: Deo gratias. Quid enim felicius Ecclesia esse mine domini.

Fidelū hominū sinceritas Christiana.

Mendaciū loquentur in nomine domini.

L ij possit

possit hodierna: Si nemo eorum, qui hæc iactant, mentiretur, & nomen domini sui in uanum non assumeret: sed rara hæc avis. Si enim uere nomen domini diligunt, ac non potius sui ipsius, cur indignantur & impatientissimi sunt quoties nomine proprio tanguntur, hoc est, dum uel stulti, uel mali, uel in opprobrio onerantur: Cur hic non agnoscunt nomen suum, & dicunt Deo gratias, & Soli deo gloria: Cur ueritati, quam alius coram eis profiteatur, atro citer resistunt, quando eandem ipsi tam uero corde (ut garrunt) de seipso profiterentur: Itaque crux ipsa omnes ostendit mendaces, ut uere ille dixerit dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Vides ergo quod repente odium nominis sui, mutatum est in impetuosisimum amoris nominis sui: Simul falsus amor nominis dei, prodit seipsum, dum impatientissime fert, nomen domini sibi auferri per alium, quod ipse continue & mendaciter a seipso reiecit, & sibi abstulit, dicens: Deo gloria, & Deo gratias, Ego autem peccator. Hunc profundissimum affectum quis digne obseruare posset, nisi Christus cruce & contumeliosis nos probari curaret: Atque hæc est sententia Gregorij eximiat: qualis unusquisque apud se lateat, illata contumelia probat: Nam hic mox, Deo gratias, uertitur in dei blasphemiam.

Odium diuini
nois ex amore
nois nostri.

Sed inuenit iste Struthio frondem, qua se tegat, & in peccatis excuset. Primum illud Augustini: Qui negligit famam, crudelis est. Et iterum: Conscientia tibi, fama proximo necessaria est. Tum illud, j. Petri, iij. Nemo patitur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienorum appetitor: Si autem ut Christia nus, non erubescat, glorificet autem deum in isto nomine. Sed & diuus Hieronymus palam docet, in suspicionem hæreseos, non debere patientem esse quemquam. Primum hoc loco loquimur in spiritu cum Propheta & coram deo. Prout de re utique debemus bona, non solum coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Ro. xij. Et. ij. Corinth. iij. Commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram deo. Et. j. Thessal. vlti. Ab omni specie mala abstinere uos. Christus quoque Matth. v. Persecutionem passos predicat beatos sed propter iusticiam.

Falsu crimen
agnoscere non
debemus.

Ita uerissimum est, coram hominibus nos non debere mentiri & falsum crimen agnoscere, sed potius mori, sicut mulier illa septies percussa, apud Hieronymum. Verum tamen sicut pati debemus mortem & quaecumque mala propter iusticiam innocentes: Ita libenter debemus pati nominis nostri iniuriam, nec ipsum repeteri cum tumultu, aut retaliare iniuriam, sed quantumlibet innocentes coram hominibus, tamen coram deo confiteri oportet nos meruisse, multo maiora, tamen rerum uitae, quam nominis incommoda. Sicut enim res & uitam, ita & nomen bonum, debemus agnoscere esse bonas dei creaturas, optimaque dona. Verum non debemus nos his dignos aestimare, & iniuriam fieri nobis putare, si auferant, immo indignos nos his omnibus agnoscere, patienterque eis, uolente deo, carere. Quare non est necesse, adulterum, aut homicidam te confiteri, si non sis, aut agnoscas crimen eiusmodi tibi intentatum, immo nec confiteri, nec agnoscere debes, ne mentiaris tu simul cum eo qui te mendaciter afficit ignominia. Et tamen paratus ac quietus esse debes, si testimonio tuæ innocentiae a te dato, non credens, nihilominus te criminetur: Sicut non debes dicere uitam tuam esse nihil aut carnem tuam esse phantasma, aut aurum tuum esse cuprum, & humiliter sapias: Sed hæc confiteri talia, qualia sunt, & tamen si auferantur, non resistere, neque repetere, nec uindicare.

Notabile.

Ita famam

Ita famam tuam obscurantibus & detrahentibus, resistere non debes. Et si debes innocentiam tuam protestari, nec eorum mendacia, silentio malo confirmare. Sic olim Christiani, Lugduno Gallia, accusati quod in occultis infantes uocarent, usque ad mortem constanter negabant. Et Hieremia. xxxvj. Cum Hierias criminarentur Hieremiam, quod ad Chaldaeos fugeret, respondit, falsum est, non fugio ad Chaldaeos, Nihilominus tamen, cum non crederetur ei, passus est se caedi & in carcerem mitti innocentem. Sed & Christus coram Anna, constanter tutatus est doctrinam suam, quam ille interrogans oblique damnauit, & tamen alapam accepit a ministro, passus innocenter, eodem crimine ab incredulis traduci. Hac regula & hodie nobis necessarium est incedere, quando impiissimi magnatum adulatores insanientes & ferocientes, innocentia bono tum, insidiosissime obrudunt, nomen haereticum, scandalosum, erroneum, se ditiosum, aurium offensiuum, pontificali reuerentia detractorium, & id genus prout libitum est suis opinionibus.

CHRISTIANI
Lugduno Gal
lia.

Ferenda sunt, inquit, haec portenta, sed non agnoscenda. Quod si praeualeant, ratione reddita non contenti, pergant furere, deo confitendum est, nos digna pati, & nomen non nostrum, sed dei nobis ui, immo & iure auferri, ut qui indignissimus eo nomine, intus uero, per fidem & conscientiam, foris per confessionem constantissime ei adherere. Nec enim nobis nomen bonum auferunt, quorum non est, sed deo, cuius dono in nobis erat. Quin sibi ipsi nostrum nomen auferunt, cum ideo nobis datum fuerit, ut ipsi per hoc ad deum mouerentur, luce bonorum operum nostrorum eruditi, ut glorificarent patrem nostrum in caelis. Nihil ergo nobis aufertur de bono nomine, quando ipsum nec in conscientia, nec confessione auferre, sed tantum in opinione sua propria, suo, scilicet, damno extinguere possunt, ita ut magis illorum miseriae condolendum, quam nostro damno tristandum sit. Qua in re dum innocentes nos confitemur, & reddita ratione, nomen malum repellimus, non nobis, sed ipsis etiam inuitis calumniatoribus seruimus.

Ferenda non
agnoscenda.

Hoc affectu, hoc Canone, non curant famam suam Struthiones isti, sed id tantum quarunt, ne patiantur infamiam, nec quiescentes donec aduersariis (si possunt) oppressis, nomen suum receperint (iuxta iuris regulam, uel errorem potius) uim, ut repellentes. Atque ne fiant crudeles, famam negligendo (ut putant) impij sunt & crudeles simul, nomen bonum uindicando, tanquam suum, non dei. Itaque peruersissime abutuntur sententia Augustini pulcherrima: Qui negligit famam crudelis est. Et iterum: Fama tua proximo necessaria est. Non enim ideo furendum est, & contra Euangelium, pallium repetendum, quia pallio tuo, opus est proximo tuo. Nec res quaelibet defendenda, nec ipsa sane uita, quod his eger proximus tuus. Sic non est fama per uim repetenda, quae necessaria est proximo. Satis est in his omnibus non agnouisse crimen, deinde opus est uelle pro deo maiora pati, ut sic altera maxilla quoque parata sit, & tamen prioris percussio non agnoscat tanquam merito inflata.

In pertinaces
tutores fama

Esse autem ueram simulationem in his pugnacibus & pertinacibus famae tutoribus, eosque falsissime dicere se amore nominis domini haec moliri, nec suum, sed dei nomen querere, probabis hoc signo. Primum, quod in ceteris rebus dei sunt incuriosissimi, neque enim ita aestuant, ut faciant uoluntatem dei, & regnum eius quarant, quae tamen maxime facerent, si nomen dei pure diligerent. Deinde idem nomen domini & famam bonam, in proximo suo patietissime

tolerant perditum iri. Quin ipsi primi omnium sunt, qui ut nomen domini in se statuunt, in proximo perdunt. Ut hodie sunt, qui Christiani & Catholici sibi uidentur esse non posse, nisi inquirant quos haeretico opprobrio condemnent, ut probent, aliud nomen domini, & alium deum in seipsis habere, & aliud persequi in proximis suis. Quare ne credas eos esse amatores nominis domini, qui prompti sunt alios malo nomine insignire, & se solos bono nomine commendare. Idem nomen est in omnibus, nec plus potest diligi in teipso quam proximo. Erras si doles & ueris te haeretico uocari, & rides, gaudesque proximum haeretico haberi, quantomagis si tu ipse, ut speciosus sis, alium deum fœdes, cum ideo speciosus esse debeas, ut alterius fœditatē tegeres, sicut membra honesta tegunt inhonestā. j. Corinth. xij.

130
Sed ad uerba Prophetæ redeamus. Diligunt nomen tuum. Nomen domini diximus esse famam, notitiam, laudem domini, quæ utique oportet ut sine in alijs, hoc est, in nobis per fidem & confessionem, ut scilicet, non nostra iusticia, uirtus, sapientia, sed dei in nobis reueletur, crescat & regnet. Sic enim in nomine domini baptisati sumus, ut tam non nos, sed deus uiuat in nobis, & nomen impiorum pereat, quo solum dei nomen in nobis sit. Vbi ut omnia opera nostra illius sunt, ita & nomen, sic tam res ipsa, quam nomen non nobis, sed deo tribuatur.

131
Quo circa ne hoc quidem inepte dicitur: nomen domini intelligi, siue Iesum Christum, siue patrem & filium & spiritum sanctum. Quod hæc sint nomina dei, qui solus habet omne nomen bonum. Ita qui diligit nomen Iesu, diligit simul salutem dei, ueritatem dei, misericordiam dei, uirtutem dei, sapientiam dei, & omne bonum. Hæc enim omnia in nomine domini quocumque includuntur. Quod si hoc facit, necessario simul odit nomen suum, nec gloriatur in sapientia, salute, uirtute hominis, quia uana sunt, ut habere dignus sit in se nomen domini: quo & ipse saluetur, & deus glorificetur.

132
Quare emphasis utriusque uocabuli obseruemus: Diligunt, & nomen, non ait, qui scribunt, dicunt, sonant, indicant, cogitant, acute disputant, cognoscunt, sed qui diligunt nomen tuum. Quis enim non uideat, quanti sint, qui deum & nomen eius tractant, nec tamen gloriantur in eo: Cor eorum uanum est, & intimus affectus amoris peruersus: Quo peruerso, nihil rectum geri potest, quo recto nihil peruersum geri potest. Cum sancto sanctus, cum peruerso peruersus est deus.

133
Quid autem sit diligere nomen domini, non intelligitur melius quam ex ipsa uel natura dilectionis. Quæ est non querere, quæ sua sunt, sed quæ illius quem diligit: Quare is demum diligere probabitur nomen domini, qui contempto suo & omnium nomine, solius domini nomen optat, exaltatum, dilatatum, magnificatum, oibusque cognitum. Quod ut fiat, necesse est, ut omnia cogitet, dicat, faciat, patiat, quæ pro nomine domini cognoscendo, exaltandoque ualere putauerit, cum dispendio, tam rei, quam nominis sui. Quo fiet, ut uane gloriofus esse nequeat, sed suipsius prodigus contemptor inueniatur: Nec in ulla re superbus gloriatur quam in domino, cuius nomen solius diligit, & quarit. Qui ergo tempore sereno & sua intus sibi placet suumque nomen libenter audit, hic fornicat illa quam, Prouerb. xxvj. os laudantis appellat, probatur, non diligere nomen domini, sed suum: Quales Propheta impios illos, hoc loco sugillat, infideliæ iusticiæ

in gloria sua gloriantes. De quibus & .j. Ro. ij. Nolite loqui sublimia gloriantes: recedant uerba de ore uestro, quia non in fortitudine sua roborabit uir. Paulus quoque gloriat omnia se posse, sed in eo qui se confortat, alioquin non gloriatur, nisi in firmitatibus suis. ij. Cor. xj. pulchre & breuiter haec beatissima uirgo comprehendit hoc uersu. Fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius, quod nihil ego feci, ille fecit mihi magna, qui solus operatur omnia, qui solus potens est in omnibus, cuius ob id solius nomen quoque est, ipsi soli gloria, qui solus facit, sanctum uidelicet, quod nulli liceat attingere & sibi usurpare; qui enim opus suum non esse intelligit, qua temeritate nomen sibi de opere alieno uendicet? Ille ergo sanctificat nomen domini uere, qui ab ipso usurpando sibi temperat. Hoc facit, qui opus omne bonum agnoscit nihil prorsus ad se pertinere, sed ad solum deum; ut sit iuxta psal. Sanctus quoque in operibus suis. Ecce hoc est praeceptum secundum; Non assumes nomen domini dei tui in uanum. Hoc oramus, dicentes: Sanctificetur nomen domini, hoc est, quod psal. cx. dicit: Sanctum & terribile nomen domini.

Gloriatio beatissime uirginis Marie.

Sanctificare nomen domini.

At impii isti iustitiam, temere irruentes, nomen domini sine fine polluunt, dum sibi iustitiam, uirtutem, sapientiam tribuunt, & in his nomen suum libenter audiunt. Ex quibus illud sequitur, quod quo pluribus donis dei quisquam est adornatus, eo periculosius uiuit, nec sit ulli hominum tam necessarius timor dei, ne polluat nomen eius, & sibi tribuat quicquid de his quae dei sunt, aut tributum ab alijs patienter ferat. Haec est illa tentatio a dextris, ubi cadunt decem milia: Sagitta, scilicet uolans in die, & daemonium meridianum. Propter quam forsam causam, sanctus Gregorius audeat in multis locis asserere, omnium sanctorum bona opera esse immunda, quod uidelicet a nomine domini satis abstinere nequeant, nequam sanctum ac terribile habeant, quod haberi debeat, nisi plene mortificata sit naturae passio, quod in hac uita non perficitur. Quotus quisque enim est, qui ad nomen & laudem sui terretur & expauescit, tanquam a re dei sacratissima, quam terrore sit attingere? Quin suauiter ridemus, ac sicut porci patienter sustinemus confectionem eiusmodi laudis.

Periculosus uiuit pluribus donis dei adornatus.

Sanctorum opera immunda.

Sed ubi illi parebunt, quae uelut Gigantes, monte monti imposito & turri Babylonis extructa, contra dominum, & nomen eius belligerantes immensa libidine laudis & famae insaniunt, ut domino tam opus quam nomen penitus auferant, sibi quoque solis uendicent: Interim aliud non garrientes, quam: Sanctificetur nomen tuum: Soli deo gloria: Deo gratias: In nomine domini, Amen. Et sic similibus fucus & stibio oculos Iezabelis suae tingentes, pingentes, singentes. Adeo, scilicet mundus refertus est rapina aequalitatis diuinae, prophanatione nominis dei, pollutione gloriae dei, & non est qui intelligat, adeo ut pro nomine dei, contra nomen dei horribiliter etiam pugnent & implacabiliter dissentiant.

Dominatio, amplitudo, sanctitas, summus, maximus, diaboli filij.

Calices, pallas, lintea Ecclesiarum & altarium, quanta est religio tangi a laicis, quod uidelicet sint consecrata in nomine domini: At ipsum nomen domini quo omnia consecrantur, nemo scedius polluit & conspurcat, scedissimi, scilicet, affectus gloriae contactu, quam illi ipsi execrati consecratores, reprobi iustitiarum, uanissimi iactatores operum & uerborum suorum. Igitur ille uenerabiliter deligit nomen domini, quod pia reuerentia trepidat a laude & nomine bono, tanquam ab unguento illo abstinens, quod Exodi. xxx. praecipitur sanctum haberi, nec similem eius compositionem fieri, nec carnem hominis ungi ex eo, sed solum

Qui polluant nomen domini.

tabernaculum & uasa eius &c. Qui enim sic nomē domini colit & sanctificat, rursus sanctificabitur ab eo, iuxta illud psalmi. xvij. Cum sancto sanctus eris. Non solum autem ita reueretur nomen domini, ne tangat, ne usurpet, ne uirget se illo, sed cupit omnibus idem nomē hoc modo sanctum & terribile fieri, atq; ut hoc fiat, nihil omittit siue faciendo, siue patiendo. Sic sanctū Thomam Aquinatē legimus, quoties sui laudē audiret, se sub ueste sua cruce signasset. optima certe & pia reuerentiā cōsuetudo. Summa omnium, ea quæ dicta sunt, uulgo dicuntur in hunc modum: ne quis in prosperis eleuetur. Breue & facile uerbum dictū, sed obscurissimum & profundissimum intellectū, nec nisi experientis cognitum. Sicut psalmus. cx. dicit: Sanctum & terribile est nomen eius; initium sapiētiā timor domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum; laudatio eius manet in seculum seculi.

Intelligere timorem dei.

Qui uero timorem domini non intelligunt, nisi eam qui a crassis peccatis & uoluptatibus metu penæ absterret, nihil intelligunt, nec unquā discent gloriari in dño: cum timor domini sit, q̄ timemus ne quicquid eorum quæ domini sunt, id est, uirtutem, & nomen nobis arrogemus, & arrogantes polluamus, non secus atq; res sacras tangere ueremur ne polluamus. In q̄ timore sic proficiendum est, ut non solum temporalia, sed & spiritualia bona nō usurpemus

Notatu digna

nobis, nec in is quicquid nostrum esse sciamus, nisi usum ipsum necessarium pro nobis & proximis solius largitate dñi nobis concessum, pia reuerentiā possidemus, & in ipsum cum fideli gratitudine referēdum. Qui tales sunt, eorum laudatio manet in æternum laudatio eorum: Scilicet, q̄ non seipsis nec ullis hominibus laudantibus gloriatur. Sed iuxta Paulum, 1. Cor. iij. A deo solo uolunt laudari: Tunc, in q̄, erit unicuique laus a deo. Et psal. xxxij. In dño laudabitur anima mea. Et rursus. ij. Cor. x. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus commendat, hos autem solos, deus laudat & commendat, qui laudem quamcunq; abs se in ipsum retulerunt: nec uoluerunt uideri opera sua, nisi ut glorificetur pater eorum in cœlis, cuius nomen dilexerunt. Quare rursus ipse laudat & glorificat sicut dicit. j. Reg. ij. Qui honorificauerit me, glorificabo eum. Et qui contemnunt me, erunt ignobiles.

A deo laudantur.

Arduissimum autem est, sed necessarium, a solo deo expectare laudem & nomen, amissis interim omnium omnibus nominibus, & si quæ contigerint, uelut non contigerint in deum relatis, nec nisi pro aliorum salute cum timore toleratis potius quā possessis. Hoc nimirum est seruire domino in timore & exultare ei cum tremore: Nec desperare tentatum, nec presumere consoletum: ut iam saepe diximus.

Quoniam tu benedices iusto domine: ut scuto bonæ uoluntatis tuæ coronasti nos.

Hieronymus sic: Quoniam tu benedices iusto domine, ut scuto placabilitatis coronabis eum. Pronomen Tuæ, omittit, & pronomen Eum, aptius est quā Nos, refert enim iustum. Videtur etiā mihi genitiuus in ablatiuum rectius mutari, ut scuto, placabilitate coronasti eū. Verū maior uis in distinctione sita est: Nostra enim translatio incipit ultimum uersum a uocatio, Domine, quibus bræis est finis mediū uersus. Habet uero hic uersus, paulo alijs uerbis eandem sensum, quem ultimus uersus psal. iij. Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua. Vnde sicut illic Epitaphis & Emphasis in pronome, Tua, & genitiuo